

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R.P. Francisci Svarez Granatensis E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia Primarij
at[que] Emeriti olim Professoris Tractatvs Qvinque, Ad
Primam Secvndae D. Thomae**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1629

Dispytatio VII. De specifica operatione, & proxima potentia, in qua
supernaturalis beatitudo constituenda est, continens sectiones duas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94065)

nis : sed ex hac ratione formali præcise sum-
pra, non sequitur necessario hanc consecutio-
nem sufficienter, vel necessario debere fieri
per vnam tantum operationem, vel per plures:
ergo ex vi huius rationis neutrum affirmari po-
test, sed hoc solum, illam operationem, vel
operationes pertinere ad essentiam beatitudinis,
quæ sunt necessaria ad consecutionem vltimi
finis: minor propositio declaratur, quia si con-
sideratur obiectum huius beatitudinis, cum il-
lud sit summè simplex, & vnum, quantum est
ex se videtur posse per vnam operationem suf-
ficienter obtineri: si vero consideremus subie-
ctum, fortasse non potest propter imperfectio-
nem suam vna facultate, & actione illud possi-
deri sic sufficienter, quia diuersis modis, & sub
diuersis rationibus illud potest per varias ope-
rationes attingere, & fortasse omnes illi mo-
di, vel plures illorum necessarij sunt ad con-
secutionem talis obiecti; pender igitur hoc
ex natura, & consideratione talium operatio-
num.

XI. Et hoc tandem confirmatur ex responsioni-
bus ad fundamenta duarum primarum opinio-
num: fundamentum ergo primæ opinionis
quamuis probet, ad complementum, seu perfe-
ctum statum beatitudinis requiri plures ope-
rationes, quæ immediate versentur circa Deum i-
psam, non tamen inde intrinsece sequitur om-
nes illas operationes esse de essentia, quia non se-
quitur omnes pertinere ad formalem consecuti-
onem vltimi finis; possunt enim aliqua esse ve-
luti proprietates dimanantes ex perfecta con-
secutione, vel dispositione præuiæ, seu necessa-
riæ ad illam. Vnde quamuis homo habeat plu-
res potentias, quibus attingat Deum, non est
tamen necesse omnes perfici per essentiam bea-
titudinis, sed satis erit quod perficiantur, vel
per essentiam, vel per aliquid concomitans es-
sentiam. Rursus ad fundamentum secundæ o-
pinionis, primò fortasse in rigore non probat
ex vi formalis beatitudinis intrinsece se-
qui quod esse debeat perfectissima operatio:
nam si per possibile, vel impossibile aliqua o-
peratio, quæ in entitate sua non est perfectis-
sima, esset consecutio vltimi finis, illa esset for-
malis beatitudo: quia vt supra dicebamus, ra-
tio beatitudinis non est consideranda ex perfe-
ctione entitativa, sed ex vinculo, & coniun-
ctione cum vltimo fine. Quo sensu dixit Diuus
Thom. 1.2. q. 3. art. 1. ad 2. beatitudinem dici sum-
mum bonum, quia est adeptio summi boni, & pro-
pter hanc rationem possunt reliqua omnia ad il-
lam ordinari, vt ad finem: tamen vltimus dicitur
ex illo fundamento, & rationibus ibi factis
rectè probari, perfectissimam operationem pertine-
re ad essentiam beatitudinis, non tamen quod illa
sola sit tota essentia beatitudinis, quia fieri potest
vt alia operatio quamuis minus perfecta cõferat
& iuuat ad integram consecutionem vltimi finis.
Vnde fieri etiam potest vt duæ operationes,
quamuis inæquales in perfectione, ordinentur
ad constituendum vltimum finem formalem, &
consequenter, quod inter se habeant mutuam
aliquam habitudinem, quæ non sit contra ra-
tionem talis finis, quia non est extra illum. Ex
his ergo principiis generalibus, & communibus
concludi non potest beatitudinem esse vnam,
vel plures operationes essentialiter: quid igitur
in singulis dicendum sit explicando na-
turam vniuscuiusque definiemus

Suarez in primam secundæ D. Thom.

DISPUTATIO VII.

De specifica operatione, & proxima pa-
tentia, in qua supernaturalis bea-
titudo constituenda
est.

Væ hæcenus diximus, generalia
sunt, & communia supernaturalia,
& naturali beatitudinis; iam verò
agendum est specialiter de singu-
lis, quia hæc beatitudines, & in
specie operationis, & in proprietatibus, & per-
fectionibus, quæ illam consequuntur, valde dif-
ferunt: hic ergo proprie agendum de beatitudi-
ne supernaturali vitæ futuræ, nam imperfecta
huius vitæ potius est via ad beatitudinem quam
beatitudo; & ideo pauca de illa attingemus in fi-
ne huius disputationis sect. 2.

SECTIO I.

Virum beatitudo formalis essentialiter sit
actus intellectus, vel vo-
luntatis.

PRIMA opinio constituit essentiam beatitudi-
nis in actu voluntatis, qui est amor Dei. Est
autem considerandum duplicem esse Dei amo-
rem, vnum concupiscentiæ, alterum charitatis,
quo amamus Deum super omnia propter se i-
psam: nullus ergo autorum constituit beatitudi-
nem in priori amore solum, tum quia ille amor
imperfectus est, tum etiam quia non tam est pro-
pter se, quam propter habendum id, quod con-
cupiscitur, & ita non potest habere rationem vlti-
mi termini, seu consecutionis. Prima igitur
sententia de amore charitatis perfecta intelli-
genda est; & ita illam docuit Scot. in 4. dist. 49.
q. 5. quam sequuntur Scotistæ omnes, & Ægy-
dius quodlib. 3. quest. 19. illique fauent autores
qui licet plures operationes requirant ad essen-
tiam beatitudinis, præcipuam tamen earum di-
cunt esse hunc amorem, vt Hugo Victor. supra
capit. 7. de Cælesti hierarch. & Bonauentur. in 1.
distinct. 38. quest. 1. & in 4. d. 49. quest. 5. vbi idem
sentit Albert. mag. & Supplem. Gabr. question. 1.
articulo 1. conclusionem 2. & Henric. quodlib. 1. question.
14. & quodlib. 12. quest. 2. Corduba, qui alios re-
fert, libr. 1. quest. 42. videtur præterea huic fa-
uere Augustin. sermon. 53. de Tempore, dicens
charitatem omnium esse arcem virtutum, pro-
missionem regni, & præmium sanctorum in cæ-
lo, quia in perenni gaudio nihil gratius, & nihil
dulcius habent sancti perfecto amore Dei. Item
epistola 52. Vna, inquit, ibi virtus erit, & id
ipsum erit virtus, præmiumque virtutis, quod dicit
in sanctis colloquii homo qui amat: mihi autem
adherere Deo bonum est. Hoc illi erit plena perfecti-
que sapientia, eademque beatitudinis vita beatæ.
Præterea 1. de Doctrina Christi. capite 32. Tota,
inquit, merces nostra erit vt Deo fruamur: frui
autem, vt ibidem definitur capit. 1. est amore
adherere alicui rei propter se ipsam. Nonnulla
etiam in fauorem huius sententiæ sumi possunt
ex Chrysostomo hom. 64. ad Populum, quæ breui-
tatis causa omitto.

i. Opinio
stat pro a-
ctu volun-
tatis, qui est
amor oba-
ratis.

Argumenta pro hac sententia afferuntur mul-
ta, sed ad duo capita reuocanda sunt. Primum
est, quia nobilissimus actus voluntatis, qui est

ii.

hic Dei amor, est perfectior quocunque actu intellectus, dicente Paulo 1. Corinth. 13. cap. *horum autem maior est charitas*: ad quod vulgaris responsio est, illud esse verum in statu viæ, comparando charitatem cum fide, secus verò esse in statu patriæ, comparando charitatem cum clara visione. Sed contra hoc instatur primo auctoritate D. Thomæ 1. part. questione 108. articulo sexto ad tertium & in 3. distinct. 27. questione. 1. articulo 4. quibus locis videtur etiam in patria antepone re charitatem. Secundò auctoritate Anselmi libro 2. *Cur Deus homo*, capite 1. dicentis, esse peruersum ordinem, amare vt intelligas: ergo etiam in patria videre est propter amare, & non è contrario: est ergo perfectius. Tertio ex auctoritate Dionysij, Gregorij, & Theologorum dicentium inter Angelos Seraphinorum ordinem esse supremum, & excellere ordina Cherubinorum, quoniam ille ordo excedit in amore, quamuis Cherubim dicatur ab excellentia sciens: ergo signum est etiam in patria ab amore scientiam superari. Quarto, quia illud est simpliciter melius, quod secundum rectam rationem alteri preferendum est, sed amor eligibilior est visione, secundum rationem rectam, si præcise comparetur, vt patet à contrario, nam maius malum est carere amore Dei quam carere visione. Vnde hoc confirmat Scot. primo, quia illud est melius, cuius oppositum est peius: sed peius est odium Dei quam hæresis, vel error circa diuina: ergo dilectio præeminet visioni. Confirmatur secundo, quia si in via actus amoris est perfectior actu fidei: ergo voluntas est simpliciter perfectior intellectu: ergo in optimo statu vtiusque potentie optimus actus voluntatis est perfectior optimo actu intellectus. Prima consequentia probatur, quia potentia minus perfecta non potest elicere actum perfectiorem actu melioris potentie. Et hic congeruntur alia argumenta, quibus Scotistæ probare solent, voluntatem esse perfectiorem intellectu, scilicet quia est formaliter libera & ideo est quasi domina aliarum potentiarum, & ipsæmet intellectus illi obedit, habet denique pro obiecto bonum, & attingere potest summum vt tale est.

III. Secundum fundamentum proprium huius sententia est, quia perfectus amor Dei habet rationem consecutionis vltimi finis, in qua diximus beatitudinem consistere. Assumptum probatur primò quia ratio consecutionis non consistit in tractione obiecti, nec in assimilatione, & representatione illius, nam, qui amat pecunias, etiam si videat illas, & consequenter si faciat illas sibi præsentis, vel intentionaliter ad se trahat, non consequitur propterea illas: ergo consecutio consistit in perfecta vnione ad finem, qui propter se maximè desideratur, & amatur: sed perfectus amor Dei est perfecta vnio ad ipsum, teste Augustin. libro 10. de Trinit. capite quarto, & D. Thom. contra. Gent. capite 116. & colligitur ex illo Dionysij, quod amor transformatur in amantem, & quodammodo extra se fert illud, & transfert in amantem: vnde est illud vulgatum quod amor intrat vbi cognitio foris stat, & quod cognitio sit ad modum cognoscentis, amor vero fertur in amatum, vt in se est. Rursus hæc vnio est maximè propter se, & quasi se ipsa obtinetur, quia nihil magis propter se potest expecti, quam coniungi Deo perfecto vinculo amicitia; hoc autem formaliter fit, & comparatur per ipsum actum amoris: vnde dicit Augustinus 1. de libero arbitrio, capite decimo tertio, & lib. 1. Retract. capite 9. dixit, in rebus honestis velle, esse habere ipsum ita multo magis respectu Dei

amare illum est habere, & consequi illum.

Confirmatur primo, quia finis vt finis, & bonum vt bonum, ad voluntatem pertinent: ergo consequitur finis, & boni pertinent etiam ad voluntatem: sed beatitudo est consecutio summi boni, vt tale est, & consistit in consecutione vltimi finis, ita vt ratione talis consecutionis homo se, & omnia sua referat ad talem finem, quod totum sit per amorem; ergo. Confirmatur secundo, nam propter hanc rationem, voluntas in via est principium totius meriti, quia est primum mouens in vltimum finem: ergo eadem ratione in patria ipsa est, quæ consequitur talem finem, nam quod in finem tendit, debet in illo quiescere, & quod maximè desiderat, debet maximè satiari; deest etiam vt ibi detur præmium, vbi præcessit meritum:

Secunda opinio ponit beatitudinem in delectatione, & gaudio de Deo ipso. Hanc tribuit Aureolo Medina 1. 2. quest. 4. articulo 4. sed neficio vnde sumpsit, nam Capreolus non refert. Sed cuiuscunque sit, oportet aduertere: duplex gaudium posse in beatitudine intelligi: vnum est de bonis, quæ Deus in se habet, & quia ipse habet, & hoc gaudium est charitatis: vnde si de hoc sit sermo, parum differt hæc sententia à præcedenti, nam probabile est tale gaudium non esse actum distinctum à perfecto amore, qui habetur in præsentia obiecti: nam in illo reuera explicatur purissimus affectus diligenti ad Deum. Et si forsasse est actus distinctus, videtur de illo magis vtgere motiua adducta pro Scoto, nam hic actus est quasi complementum reliquorum, quasi fatietas ipsius amoris, de hoc actu potest intelligi quod sepe Augustin. ait beatitudinem consistere in fruitione, vt supra citauit ex libro 1. de Doctrina Christi. capite 32. cum quo iungi possunt verba eiusdem 8. de Ciuitate capite 9. Nemo beatus est qui eo quod amat non fruatur, nam & hi, qui res non amandas amant non se beatos amando putant, sed fruendo: quisquis ergo fruatur eo quod amat, verumque summum bonum amat, quis cum beato nisi miserissimus negat? quinetiam D. Thom. 1. 2. quest. 11. art. 3. ad 3. dicit, fruitionem esse adceptionem beatitudinis, & tamen questione. 34. articulo 3. dicit fruitionem importare delectationem in vltimo fine, & hoc modo aliquã delectationem esse bonum optimum hominis. Arque de hoc gaudio potest etiam intelligi quod idem D. Thom. ait 2. 2. quest. 27. articulo 6. ad 3. vbi dicit, vltimum finem hominis esse inherere Deo per charitatem, vltima enim adhesio charitatis fit per gaudium: de quo possunt etiam intelligi illa Scripturæ sacræ loca, in quibus beatitudo nomine gaudij promittitur. Matth. 25. Intra in gaudium domini tui, & Ioan. 15. Vt gaudium meum in vobis sit, & gaudium vestrum sit plenum: de quo subiungit capite 16. Et gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Sic etiam Augustinus in Confessione. capite 21. & 22. & 23. dicit vitam beatam esse gaudere de Deo, ad Deum, & propter Deum. Alterum proprium gaudium beatorum est de beatitudine propria; quod potest oriri ex timore concupiscentia, & hoc gaudium etiam censeri potest aut essentia, aut de essentia beatitudinis, dicit enim Anselm. lib. de Casu diaboli capite 4. beatitudinem ex commodis consistere, atque adeo appetitum eius pertinere ad appetitum commodi: ergo ad beatitudinem propriam magis spectat gaudium proprio commodo, quam de alieno. Rursus hoc gaudium est vltima perfectio humana operationis, teste Aristot. 1. & 10. Ethic. propter quod vt Diuus

IV.

V.

opinio stat
pro actu vo-
luntatis, qui
est delecta-
tio.

quod, ut D. Thom. refert 1.2. *quest. 4. artic. 2.* ipse non audeat definire, quod sit maius bonum contemplatio, aut delectatio, quæ illam consequitur: cum ergo saltem excedat delectatio in ratione ultimæ perfectionis, ex hac parte vel omnino, vel maxime erit beatitudo: nam illa est quies animæ, sine qua non potest satari.

VI.
3. opinio stat
pro actu in
tellectu.

Tertia opinio est beatitudinem consistere in solo actu intellectus, qui est clara visio Dei. Hæc est opinio Diui Thomæ 1.2. *questione 3. articulo 4.* Et contra *Gent. capite 25. & 26. & 1. part. questione 26. articulo 2.* Et in 4. *diffin. 49. quest. 1. articulo primo questione 2.* ubi latè Capreol. & Sor. & inclinatur etiam Palud. quatenus præfert actum speculatiuum intellectus actiui practico, & amoris; quamuis utrumque requirat. Item Caietan. & Ferrar. dicit loci. Idem significat Mag. in *quarta diffin. 49.* ubi etiam Carthus. *quest. prima.* Fundamenta huius sententiæ sunt varia. Primum ex diuina Scriptura, ex qua potissimum ponderari solent verba Christi Ioan. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Respondet Scot. in *quest. quarta ad primam.* cognitionem dici vitam æternam, non quia sit beatitudo, sed quia est vita actualis, & æterna. Sed est indigna expositio, illo enim modo etiam tristitia damnatorum esset vita æterna: negari ergo non potest, quin vitata phrasi Scripturæ illa voce quasi per antonomasiam significetur beatitudo, ut patet Matth. 26. *Maro. 9. ad Rom. 16. & eodem loco Ioan. 17.* immediatè ante dixerat Christus, *Pater clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam:* clarum autem est ibi petere beatitudinem electorum, & statim additur, *hæc autem est vita æterna, &c.* Quod autem Christus ibi loquatur de cognitione Dei per visionem beatam, videtur etiam clarum: quia nulla alia esse potest vera, & perfecta beatitudo. Atque ita exponit Augustin. *libro de Spiritu, & lit. capite 37. & sermone 1. 2. de Tempore.* & significat Origen. *lib. secundo in cap. 2. Epist. ad Rom. & Innocent. III. libro quinto de mysterio altaris cap. 8. & 27. Laurent. Iust. in Epistulo amoris cap. 16.* Sentiant etiam Ambr. *lib. 5. de fide pap. 1. & Rup. lib. 12. ad Ioannem;* quamuis hi duo ultimi videantur aliam etiam expositionem indicare, & videtur etiam expositio satis accommodata textui.

Nihilominus tamen hic locus non conuincit propter duo: primum, quia satis commode exponitur de cognitione per fidem, ut indicant Ambros. & Rup. *supra,* & Hilarius 3. de Trinitate. circa medium, & lib. etiam 9. & Cyprian. ad Demetrium, & *epistola 73. ad Iubaianum,* Cyrill. *lib. 11. in Ioan. capite 16. & Augustinus tractatu 105. in Ioan. & est expositio accommodata textui:* petierat enim Christus clarificari per fidem, & subdit rationem, ut det eis vitam æternam, id est, beatitudinem; *vita autem æterna, inquit, hæc est, ut cognoscant te, id est, hæc est vnica via ad acquirendam vitam æternam, scilicet per fidem & veram cognitionem Dei, & Iesu Christi: ibi ergo non explicatur, in quo consistat vita æterna, sed quomodo acquiratur.* Cuius etiam signum est, quia cognitio Dei adiungitur cognitio Iesu Christi Dei hominis, quæ non pertinet ad essentiam beatitudinis, sed est via ad acquirendam illam. Secundo, quia licet intelligamus de visione beata, non sequitur in ea consistere essentiam beatitudinis, sed illam esse quasi fundamentum, & primam operationem status beatifici, sicut dici solet in Scriptura *sæpe nos iustificari per fidem, non quia illa sola* *hæc in primam secundam D. Thom.*

fit iustitia nostra, sed quia est initium, & fundamentum iustitiæ. Et ad hunc modum enervari possunt alia testimonia, quæ pro hac sententia adduci solent, quamuis non sint contemnenda, quia certè indicatur in illis visionem beatam esse id, quod est perfectissimum in operationibus beatorum, & quod est præmium laborum, ut Ioan. 3. *Similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est.* & Ioan. decimo quarto. *Qui diligit me, diligitur a Patre meo, & manifestabo ei me ipsum: & capite decimo septimo, Pater volo ut vbi ego sum & illi sint mecum; ut videant claritatem meam;* prima Corinthiorum decimo tertio Paulus vocat statum viæ, statum pueritiæ, beatitudinem autem statum perfectæ ætatis, & subdit causam, quia *videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Facit etiam illud Psalmo decimo sexto. *Satiabor cum apparuerit gloria tua: & illud Psalmi 90. Longitudine dierum replebo eum, & ostendam illi salutarem meum.* Denique ponderari potest illud Christi verbum Matthæi capite 18. *Angeli enim eorum semper vident faciem Patris, indicans hanc esse summam dignitatem sanctorum Angelorum, iuxta quod dixit Basiliius in Constitutioni, monast. capite 19. Summi boni contemplatio Angelorum thesaurus est.* Vnde Hieronymus *Isaie 5. dixit, horruines per visionem Dei ex hominibus Angelos fieri, & Gregorius Nazian. orat. 19. quæ est funebri in patrem, Nunc, inquit, magis appropinquat mundus, quia cum nuda principe illa, & purissima mente versetur Angelici ordinis dignitatem consecutus.* Sic etiam Gregorius libro primo Dialogorum capite 35. *Per visionem, inquit, Dei, fit homo superior mundo.*

Secundò ergo principaliter probatur hæc sententia ex Patribus præter citatos: August. 1. de Trinitate. capite octavo, 9. 10. & 17. sæpe repetit visionem Dei esse vltimum terminum viæ nostræ, & totam mercedem nostris meritis promissam, & summum bonum, cuius adipiscendi causa præcipitur quicquid præcipitur: idem libro 22. de Ciuitate. capite 29. & concione 2. in Psalmo 90. *visio est tota merces:* & libro de Quantitate anime, capite 33. beatitudinem ponit in contemplatione primæ veritatis, quam vocat summum aspectum anime, quo meliorem, & perfectiorem non habet idem latè libro secundo de libero arbitrio. capite 14. & 1. Retractat, capite 14. *illud, inquit, beatissimos facit, quod scriptum est, tunc autem facie ad faciem, &c. tunc cognoscimus sicut & cognovimus sumus: qui hoc enim inuenimus, illi sunt in beatitudinis possessione.* Eandem sententiam docet latè Cyrill. libro tertio contra Iulian. circa principium, *Hæc, inquit, vera Dei contemplatio est preciosior, quandoquidem nos summa beatitudinis hæc facit participes.* Et citat locum Ioan. 17. supra tractatum, & illud Exodi 33. *Ostende mihi faciem tuam: qua voce dicit explicari affectum beatitudinis.* Præterea Euseb. 7. de Preparatione capite tertio expressè dicit vltimam beatitudinem in visione Dei consistere: indicat etiam Irenæus libro quarto, capite 75. dicens: *Deus est, qui habet videri: visio autem Dei efficax est incorruptela, incorruptela verò proximum facit esse Deo.* Ac multa similia habet eodem lib. cap. 37. inter alia, *Vita æterna vnique euenit ex eo, quod videat Deum: & infra, Participatio Dei est videre Deum, & frui benignitate eius.* Præterea Hieronymus in id Psalmo 89. *Ilum de virtute in virtutem, videbitur Deus Deorum in Sion: Deum videre, inquit, infinita corona est, & magna felicitas.* Optime Nazianz. orat. 10. in Casarium fratrem, inter alia, *pura mente puram veritatem inuenientes, atque hanc labore exhaustam mercedem inuenimus, ut perfectius summi boni consortio, & contemplatione fruamur, quem quidem sacra nostra disciplina* *finem*

VII. 1

finem tum libri, tum anime Theologi laude florentes esse profitentur. Nissenus etiam libro de Beatitudinibus in sexta circa illam promissionem, *Quoniam ipsi Deum videbunt, promissio tanta est ut superet extremum terminum beatitudinis, quid enim aliquis potest eiusmodi boni, aliud desiderabit, cum diuina habeantur mea, quem videt, nam videre in visu Scripturae sacrae idem significat, quod habere, Psalm. 127. ut videam bona Hierusalem: ergo, inquit, qui Deum videt, quicquid in bonis numeratur per hoc, quod videt adeptus est. Subobscurius hoc indicant Damasc. libro de fide, capite 12. & libro 4. capite ultimo in fine, & Bernardus sermone quinto de assumptione, & libro 3. de consideratione. Denique argumentum hoc concludere possumus verbis Concilij Francofordiensis in Epistola ad Episcopos Hispanos in fine, *pradicamus eum (scilicet Christum) Deum verum & viuum, ac verè filium Dei, ut ad eius beatissimam visionem peruenire mereamur, in qua est vera beatitudo, & beata aeternitas.**

VIII.

Tertio agendum est ratione, quae in duplici fundamento niti debet contrariò fundamentis Scoti. Primum est, quia visio Dei absolute, est maxima perfectio per modum actus secundi, quae est in beatis, quae potest probari praecipue ex comparatione inter intellectum, & voluntatem, nam intellectus est simpliciter perfectior potentia, ergo optimus actus intellectus est perfectior optimo actu voluntatis; sed ille est visio, hic amor: ergo absolute visio superat amorem. Antecedens non est hoc loco late probandum, & disputandum, pertinet enim ad scientiam de anima, & tractatur etiam in 1. part. *question. 82. artic. 3. ubi probatur à Dio. Thoma ex ratione obiectorum, quia obiectum intellectus est abstractius, atque adeò spirituales ex suo modo: quod etiam intelligi potest ex modo operandi, nam reuera intellectus subtilius, & artificiosius operatur quam voluntas. Quod etiam in facultatibus sensitivis considerari licet, nam phantasia, seu cogitativa altioremodum operandi habet, quam appetitus sensitivus. Declarari praeterea potest, quia intellectiva, seu cognoscitiva potentia est immediatior essentiae, & substantiae, quam voluntas, seu appetitus, nam intellectus immediatè intelligitur consequi substantiam; voluntas autem medio intellectu: unde est veluti passio illius, seu per illum resuscitans: nam sicut appetitus naturalis oritur ex forma naturali, ita appetitus elicitus ex forma apprehensa, & consequenter voluntas operandi vitaliter oritur ex facultate cognoscendi. Quod ulterius potest in hunc modum declarari, nam intelligere est, quod per se pertinet ad gradum rationalem, seu intellectualem, ut sic, & est prima operatio, in qua distinguitur ab inferiori gradu sensitivo: illa ergo potentia, in qua maxime viget vis utendi ratione, est perfectissima in illo gradu; haec autem est intellectus, qui per se est potentia rationalis, voluntas enim solum per participationem hoc habet, quatenus à ratione dirigitur, ut illi obedire possit, ut Arist. dixit 1. *Ethic. cap. vlt. unde in Deo ipso, ubi facultas & actus intelligendi sunt ipsa essentia Dei ipsum intelligere est veluti formale esse, quod constituit primo ipsam essentiam Dei: amare verò, secundum rationem, potius intelligitur esse substantia, seu natura Dei solum per identitatem ratione infinitatis: & fortasse hac ratione, inter alias, processio per intellectum in Deo sicut est origine prima, ita ex vi suae rationis formalis est magis communicativa ipsius divinae naturae, quam processio per voluntatem, & ideo illa est generatio, & non ista: ergo fa-**

cultas intelligendi sicut est immediatior gradui rationali, ita est perfectior; & ideo libertas, & quicquid est perfectionis in voluntate, provenit ab intellectu ut à radice.

Sed dicit aliquis, esse hoc verum sit, inde tamen ad summum sequitur inter naturales operationes utriusque potentiae perfectissimam intellectus superare perfectissimam voluntatis: non verò in supernaturalibus, ut sunt visio, & amor charitatis, quia cum in his actibus facultates animae operentur ut instrumenta per potentiam obedientialem, fieri potest ut potentia naturaliter minus perfecta ad perfectiorem actum perficiendum eleuetur, sicut in via fit Respondetur, eadem proportionem posse argumentum procedere comparando ipsum intelligere & velle in ordine supernaturali, quod etiam in illo ordine intelligere ex suo genere est perfectius, ut probant rationes factae applicatae eadem proportionem, ergo perfectissima intellectus illius ordinis est excellentior perfectissimo actu voluntatis: sed huiusmodi est visio Dei clara, ut postea dicemus. Et confirmatur, quia est participatio illius visionis Dei per essentiam, quae est ipsi esse Dei, & est in supremo ordine, in quo potest illa visio participari, & ideo efficit etiam maxime similes Deo, ut indicat ille locus 1. *Ioan. 3. eique nos maxime coniungit. Denique quamvis istae potentiae eleuentur per potentiam obedientialem, tamen hoc habet fundamentum in natura earum, iuxta illud August. de praedestinat. Sancti. *Poste habere silem, natura est hominum: habere autem gratiam, est fidelium: utraque autem potentia est aequè capax in suo ordine, & ideo cum eadem proportionem elevari possunt, cum quae possunt naturaliter operari: si ergo operatio naturalis intellectus perfectissima excedit operationem voluntatis etiam illa, ad quam maxime eleuatur per gratiam, erit perfectior, quam omnis operatio voluntatis: non est ergo dubium quin ex parte perfectionis magis sit constituenda beatitudo in visione, quam in amore.**

Sed quia ex hoc solo principio non potest formaliter inferri solam visionem esse totam essentiam beatitudinis, ideo in hac opinione addendum est secundum fundamentum, scilicet solum actum intellectus esse consecutionem, seu adeptionem ultimi finis; hoc autem duabus viis ostendi potest, ita ut una sit directè ostensiva, altera vero quasi indirectè, excludendo actus voluntatis, nam cum ultimus finis noster qui pure spiritualis est, attingi non possit nisi per actus voluntatis, vel intellectus, si omnes actus voluntatis excluduntur à ratione consecutionis, rectè concluditur totam consistere in actu intellectus.

Prior pars variis modis, seu rationibus ostendi potest. Prima sumitur ex proprio modo operandi intellectus, trahit enim ad se res, quas intelligit, in quo differt à voluntate, quae potius fertur ad res, quas amat: ergo intellectus ex modo operandi suo est aptissima potentia, ut anima per actum eius teneat, & consequatur ultimum finem suum. Haec ratio habet quandam apparentiam, tamen & fundatur in locutione quaedam ferè metaphorica: nam intellectus dicitur trahere res ad se, solum quia in se recipit obiecti speciem, & per eam in se format intentionalem similitudinem, seu conceptum rei cognitae. Deinde iam supra diximus, consecutionem finis non esse necessariò intelligendam per modum tractionis, hoc enim valde materiale est, sed solum per talem con-

IX.

X.

XI.

IUA-

junctionem cum obiecto, quæ sit accommo- data naturæ illius, & satiet desiderium in- quirentis tale obiectum: ergo ex eo quod intel- lectus illo modo operatur: non satis probat in il- lo esse consecutionem obiecti.

XII. Secunda ratio esse potest, quia visio fit per assimilatiõnem, quod non habet amor, nam il- le potius fit quasi per impetum, & inclinatio- nem: videtur autem consecutio Dei optimè fieri per assimilatiõnem ad ipsum, iuxta illud, *Similes ei erimus*: cum enim creaturæ omnes ha- beant Deum pro ultimo fine, omnes aliquo modo intendunt illi assimilari, & tunc cen- sentur illum finem maximè consequi, quando illi maximè assimilantur, iuxta vniuersiuaque capacitatem: creatura ergo rationalis, quæ speciali modo habet Deum pro ultimo fine, quatenus eum in se potest attingere per il- lam operationem, maximè illum consequitur qua illi maximè fit similis: hæc autem est cognitio, seu visio, vt dictum est. Hæc ratio est etiam apprensens, tamen enervari potest, quia illa similitudo cognitionis tantum est inten- tionalis: item quia per amorem assimilatur et- iam beatus Deo, non quidem similitudine in- tentionali, sed per participationem eminentis- simam diuini actus, & operationis: & quia sicut per amorem Deus quiescit in se, & vnitur sibi af- fectiue, vnde fit, vt omnia ad se propter se dili- gat: ita beatus amando quiescit in Deo, & vnitur illi summo affectu, & omnia alia in illum, & pro- pter illum diligit.

XIII. Tertia ratio asseritur in hoc puncto, quia visio facit præsentem rem visam, amor verò non ita, sed potius prærequirit præsentiam factam per cognitionem, vt possit haberi. Hæc tamen ratio & parum differt à præcedentibus, & vide- tur petere principium variatis solis terminis, quia rem fieri præsentem ex vi cognitionis, quid aliud est, quam cognosci, seu representari menti per intentionalem similitudinem: hic enim non potest esse sermo de præsentia locali, seu reali instantia, aut coniunctione entitatum, quia hæc nec multum refert ad rationem bea- titudinis explicandam, nec propriè fit per o- perationem, licet fortasse præsupponatur ad illam, quatenus talis operatio fieri debet ab ip- so Deo, quod tam in operatione voluntatis, quam intellectus locum habet: est sermo de præsentia obiectiua, in qua significatione nihil aliud est esse præsens, quam videri, quod quidem verum est amori non conuenire: tamen probandum est hoc esse necessarium ad conse- cutionem: dici enim potest, quod licet amor non faciat illo modo præsens, facit tamen vni- tum suo modo, nam etiam facit amatum esse in amante.

XIV. Hæc igitur rationes directè & ostensiuè non sufficiunt ad probandam solam visionem esse consecutionem: videntur tamen mihi suffi- cienter probare visionem non posse excludi à ratione consecutionis, quia si visio est perfe- ctissima operatio naturæ intellectualis, vt o- stensum est, & immediatè attingit ipsum vlti- mum finem, & maximè facit illi similem tum intentionali- ter, tum etiam secundum partici- pationem perfectissimi actus diuini, quo Deus se videt. Et præterea facit præsens obiectum vt coniunctum cognoscenti, & quodammodo constituit illum in potestate videntis, vt ille possit frui, & satiari. Quæ quæ ratio asserri potest, cur talis operatio non habeat rationem consecutionis? in rebus enim materialibus, quibus vtendum est tunc dicimur adipisci

aliquam rem, quando ita constituitur in no- stra potestate, vt illa vti possimus nostro arbi- trario: ergo in vltimo fine, quo fruendum est, tunc rectè dicimur adipisci illum, quando ita constituitur in potestate nostra, vt pro voluntate nostra illo frui possimus. De qua re est ele- gans locus apud D. Thomam 1. p. quest. 12. artic. 7. ad 3. vbi ad hunc modum explicat rationem consecutionis.

Superest ergo vt alia via indirecta ostendam voluntatem non posse habere actum, qui sit consecutio nectoralis, nec partialis: hoc autem tribus aliis rationibus ostendi solet. Prima est illa quam attigit D. Thom. 1. 2. quest. 1. artic. 1. ad 2. & quest. 3. art. 4. ad 2. & latius 3. cont. Gent. cap. 26. quia primum volitum, seu primum ob- iectum voluntatis non potest esse actus eius, nam actus, quo voluntas vult suum actum, est reflexus, vnde necesse est vt supponat actum habentem aliud obiectum, in quod directè tendat, quod quidem non sit actus voluntatis, quia potentia prius mouetur ab obiecto, quam ab actu suo: ergo primum obiectum voluntatis non potest esse actus voluntatis: ergo non potest esse vltimus finis: ergo nec consecutio eius, quia hæc etiam habet rationem vltimi fi- nis. Probatur autem prima consequentia, quia vltimus finis est primum volitum, seu primum obiectum voluntatis.

Hanc rationem late defendit Caietan. & Fer- rar. fateor tamen mihi esse valde difficilem, primò quidem, quia satis est quod vltimus finis obiectiuus sit primum obiectum appetibile directè à voluntate: non videtur autem necessa- rium, nec ex tota ratione vltimi finis probari potest, quod consecutio eius sit etiam appetibi- lis actu à se distincto. Quod in hunc modum ex- plico: aut enim consideratur homo prius quam consequatur vltimum finem, v. g. pro statu viæ aut in eo statu, in quo iam tenet vltimum fi- nem; in priori statu bene potest primo directè amare vltimum finem, & consecutionem eius, etiam si fingamus illam esse futuram in ac- tu voluntatis, vt v. g. si quis nunc credat gau- dium beatificum futurum esse adeptionem sui finis, cur non poterit actu primo, & directè il- lum intendere, & consequi illum, & propter hunc finem primò operari iuxta illud, finis præ- cepti est charitas? Si verò loquamur de homi- ne iam possidente vltimum finem, si amando possidet, cur nõ satis est vt obiectum illius amo- ris sit primum appetibile à voluntate, & quod il- le amor dum directè fertur in illud obiectum, si- mul quasi reflexe feratur in se ipsum, & sit magis volitus quam omnis alius actus volunta- tis, vel per ipsummet actum, vel per alium, si vo- luntas velit formaleq. reflexionem facere, cer- te non apparet in hoc esse aliquid contra rati- onem vltimi finis, vel consecutionis eius vt sic ergo ex illa præcisa ratione non satis excluditur actus voluntatis.

Deinde insto contra rationem hanc in hunc modum, nam sicut vltimus finis dicitur pri- mum obiectum amabile, ita dici potest primum obiectum intelligibile, quia hic non est ser- mo de primo ordine temporis, seu successione durationis, quia in hoc sensu primus finis non est vltimum volitum, præsertim loquendo de fine vltimo particulari, vt constat ex dictis *disputatione prima*: igitur propositio illa intelli- genda est de primo ordine perfectionis, seu naturæ secundum se: & hoc modo, sicut finis vltimus est primum obiectum appetibile, ita & intelligibile, quia sicut est obiectum supre- mum

XV.

XVI.

XV.

XVII.

mum voluntatis, ita & intellectus: hinc autem inferri non potest, quod ultimus finis formalis non sit actus intellectus, quia satis est, quod finis ultimus obiectivus sit per se primum obiectum intelligibile, actus verò perfectissimus, qui circa illud versatur, sit etiam in supremo ordine intelligibilem, tanquam consecutio illius obiecti: ergo idem proportionaliter dici potest de voluntate.

XVII.

Est ergo secunda ratio, qua usus est Durandus in 4. distinct. 49. question. 1. quia appetitus non est propter se, nullus enim præcisè appetit propter appetendum, sed propter consequendum id, quod appetit. ut patet discurrendo per omnem appetitum naturalem, sensitivum; atque eadem ratio est de intellectu: ergo cum voluntas sit potentia ad appetendum, & omnis actus eius sit appetitio quædam, non potest illa ut sic esse consecutio, sed potius debet ad consecutionem ordinari, seu per consecutionem satiari, unde in omni natura hoc reperitur, quod alia est facultas data ad appetendum, alia verò ad consequendum, & possidendum.

XIX.

Hæc verò ratio videtur ad summum de amore concupiscentiæ procedere, qui refertur ab bonum amatis, nam hoc amore amamus nostrum commodum, quod non obtinemus amando, ut avarus non obtinet divitias qui amat illas, & sic de aliis. Unde in hoc amore semper videtur consecutio ab effectu distingui, & ideo non potest etiam habere rationem ultimi finis in suo ordine, quia est propter aliud: at verò in puro amore amicitiae, & præsertim respectu Dei, non videtur huc procedere: nam hoc amore solum volumus bonum divinum, ut illi bene sit, unde in hoc consistit ut in ultima perfectione sua: talis ergo amor ex se non ordinatur ad aliam consecutionem, quia hoc solo contentus est, quod Deus in se bonis abundet, ergo hic amor habet rationem ultimi, & non est datus ad consequendum aliud bonum, sed solum ut nos coniungat summo bono amando illi bonum, quod habet.

XX.

Quæ obiectio non latuit Durandum: tribus autem modis illam solvere conatur: primo, quod circa Deum non est proprius amor amicitiae, seu benevolentiae, quia Deus nullo bono indiget, nec indigere potest, & ita non possumus velle illi aliquod bonum deinde ei acquiritur, quod propriè pertinet ad amorem benevolentiae. Sed in hoc valde deceptus est, quia charitas est verè amicitia ad Deum, imò si erga aliquem esse potest pura benevolentia, est ad Deum, nam est bonum maxime propter se amabile, & super omnia, etiam supra ipsum amantem: nec refert quod Deus non acquirat bona intrinseca, quia inde solum fit hæc bona non amari Deo per modum desiderij, non tamen excluditur quin amari poterunt simplici amore, quo amatur quodlibet bonum, etiam postquam possidetur. Unde dicit secundò hunc amorem, secundum quod possibilis est, esse debitum Deo ex iustitia, & ideo magis habere rationem meriti. Verum licet hoc concederemus de amore viæ, quia est liber, tamen ut est necessarius in patria, potest habere rationem finis, & præmij: unde sub eadem ratione non potest propriè dici debitum morali, seu legali debito, quia ea, quæ sunt necessaria, non cadunt sub hoc debito: tum etiam, quia impertinens est ad rationem consecutionis beatitudinis, quod ille actus, in quo consistit, sit debitum Deo, vel debito morali, si talis actus posset esse liber, vel debito connaturalitatis,

quia quodammodo debetur Deo propter bonitatem suam summus amor potentialis, & in solutione huius debiti potest esse maxima hominis perfectio. Tertio ergo dicit, & hoc etiam sequuntur aliqui Thomistæ, beatitudinem consistere in nostris commodis, ut ex Anselmo supra retuli, & ideo amore amicitiae ut sic, non posset pertinere ad nostram beatitudinem, quia talis amor, ut idem Anselmus ait, non spectat ad affectionem commodi, sed iustitiae. Sed hoc etiam mihi non satisfacit, quia ille amor, qui respectu Dei est amicitiae, est maximum commodum nostrum. Unde ex amore commodi possumus hunc amorem amicitiae divinæ nobis amare, maxime quia non est necessarium ut nostram beatitudinem semper nobis amore concupiscentiæ amemus, nam ex vi amicitiae divinæ possumus nobis desiderare beatitudinem: sicut alibi dixit Divus Thomas, *Charitas à charitate diligitur*: & inter solvenda argumenta Scoti plura dicemus.

XXI.

Tertia, & ultima ratio D. Thomæ loc. citat. est, quia omnis amor voluntatis vel antecedit consecutionem boni amati, vel subsequitur: ergo nunquam ille potest esse consecutio. Antecedens patet, quia actus voluntatis vel est desiderium, & hoc intrinsecè postulat, ut sit de bono nondum habito, & ideo antecedit consecutionem: vel est delectatio, & hæc intrinsecè est de bono iam consequuto: supponit ergo consecutionem: non enim delectamur ut consequamur, sed quia consequuti sumus. Contra quem discursum statim occurrit obiectio, quia præter hos actus reperitur amor. Sed huic obiectio occurrit idem D. Thom. 3. contra Gentes cap. 26. ratione 5. quia eadem ratio est de amore & desiderio, nam amor est de se indifferens ad bonum consecutum, & non consecutum, unde interdum antecedit desiderium. Ex quo sumitur confirmatio, nam amor charitatis in via reperitur: ergo non potest esse actus, in quo consistat essentialis beatitudo, quia in via nullo modo consequimur obiectum beatificum ut sic.

XXII.

Ad quam rationem respondet Scotus primò in via, & patria dari amores specie distinctos: sed hoc non est necessarium, nec hoc loco examinandum, & fortasse contrarium probabilis est. Secundo & apparentius respondet nõ esse necessariam actum illum, qui est essentialis beatitudo, differre specie in natura entis ab illo actu, qui reperiri potest extra statum beatificum, sed satis est quod differat in modo, & conditionibus, quamvis fiat extra essentiam talis actus, quia beatitudo non dicit actum illum secundum speciem eius nudam, sed cum tali perfectione & modo, sicut de visione beatifica à nobis dictum est lib. 2. de attributis Dei: nam illa visio (si fuit in Paulo in raptu) eiusdem speciei fuit cum visione beatifica, & tamen in illo non habuit rationem beatitudinis, quia non fuit per modum permanentis, immutabilis, inamissibilis: sic ergo amor viæ, quia ex modo, & statu suo mutabilis est, atque amissibilis: non talis est, qualis ad beatificandum requiritur: amor vero patriæ est immutabilis, & inamissibilis, atque adeo est in statu perfetto: ille ergo esse poterit actus beatificus: hic autem amor sic perfectus non abstrahit à presentia, & absentia, sed necessario postulat Deum clare visum.

XXIII.

Sed contra rationem hanc procedit altera pars D. Thomæ, quæ est delectatio: nam sicut delectatio supponit bonum consecutum, ita hic supponit

amor Dei immutabilis, & maximè perfectus, supponit Deum clarè visum, & consequentum: imò si quid habet perfectionis, quæ sit propria status beatifici, illam habet ratione visionis: ergo hic etiam amor eadem ratione excludendus est, quia delectatio. Et hæc videtur tota vis rationis D. Thomæ, & sententia eius quoad vltimum punctum: quæ tamen responsum non improbabilem habere videtur: probat enim illa ratio amorem beatificum necessariò supponere aliquam præsentiam, atque adeò consecutionem aliquam obiecti beatifici: quod etiam Scotus concessit, distinguens duplicem consecutionem quasi partialem: alteram priorè origine, quam dixit esse in intellectu: alteram in voluntate, origine quidem posteriorè, perfectione autem priorè, vt ipse putauit: & quamuis nos hoc vltimum non admittamus, tamen ex discursu factò, non videtur satis concludi illam consecutionem & præsentiam, quæ est per intellectum, licet necessariò antecedit talem amorem, esse vnicam, & totalem adeptionem obiecti beatifici, & non veluti consummari, & integrari per ipsum amorem: hoc ergo solum manet difficile in hac opinione.

XXIV. 4. Sent. stat. pro actu intellectus & voluntatis simul.

Est ergo quarta sententia affirmans de essentia beatitudinis formalis esse actum intellectus, & voluntatis simul. Ita opinatur in 4. d. 49. Albert. Magn. & Thom. de Argent. qui existimauit hanc esse iam definitam. In eadem opinione est Bonauentura articulo primo quæst. quinta qui beatitudinem ponit in tribus dotibus animæ quas esse dicit, amorem, visionem, fruitionem, vt sit perfectum spirituale matrimonium inter Deum & animam, Richardus articulo primo quæstione septima requirit visionem, & amorem, addit verò inamissibilitatem, quam putat esse specialem actum voluntatis. Sed in hoc non rectè sentit, vt postea in 4. sectione videbimus. sequitur verò hoc de visione & amore Supplement. Gabr. quæst. 2. artic. 2. & Palud. quæst. 3. & Marf. q. vltima ponit beatitudinem in visione & gaudio: existimotamen non distinguere gaudium ab amore boni præsentiam. Fuit etiam hæc opinio Hugo: Victor super cap. 7. de diuinis nomin. tenet etiam Vega libro septimo in Tridont. capite tert. & Corduba latè libro primo quæst. q. 42. qui citat Alenssem, sed falso: & hi duo autores vltimi existimant etiam hanc sententiam esse definitam, quia in Clement. Ad nostrum de heret. dicitur indigere nos lumine gloriæ ad videndum, & Deo beatè fruendum: apparentius videtur, quia Benedictus XI. in Extrauag. quam referunt Marfil. Castr. & alij, definit, post Christi passionem animas, quæ ex hac vita discedunt, si iustæ sint, & plene purgatæ, statim videre Deum, & videndo frui, & hac visione & fruitione esse beatas.

XXV.

Sed vt hoc de definitione expediamus, non est verum quidquam in hoc esse definitum, scilicet, an essentia beatitudinis in vno, vel pluribus actibus consistat: nam in priori loco sermo est contra Begard. & Begu. qui asserbant hominem natura sua fieri beatum, & non indigere ad hoc lumine gloriæ. Hoc ergo est quod Pontifex cum Concil. definit, indigere nos lumine gloriæ, vt eleuemur ad beatitudinem illam, & vt Deo fruamur: an verò beatitudo sit in visione, vel in fruitione, vel in ytraque, impertinens est ad illam definitionem: in posteriori verò loco definitio est contra sententiam, quæ asserbat animas non beatificari vsque ad diem iudicij: obiter verò dicitur ibi animas beatificari videndo & fruendo, quod etiam simpliciter ve-

rum est, quia de facto verumque est in beatis, & qui vtrumque habet, necessariò est beatus, siue vtrumque sit de essentia, siue non, maximè quia adhuc in opinione versatur, quid sit fruitio, & an sit ipsamet visio, vt vult Soto, vel amor, vt Scotus putat, vel delectatio, vt creditur esse opinio D. Thomæ in 1. 2. quæst. 11. de quo non nihil infra disp. 9. sect. 3. non est ergo in hoc aliquid de fide.

Videtur tamen hæc opinio consentanea modo loquendi Pontificum, & illi fauent sancti Patres citati in tribus opinionibus relatis: ideo enim interdum beatitudinem ponunt in visione, interdum in amore, vel gaudio, quia hæc connexa sunt, & vnã essentiam beatitudinis constituunt. Adde verò duo testimonia. primum est Augustini lib. 1. de moribus Eccles. capit. 3. dicentis, *Beatus, quantum existimo, nec ille dici potest, qui non habet quod amat, qualecunque sit. nec qui habet, quod amat, si noxiū sit, nec qui non habet, quod amat, est optimum sit, quartum restat, vt video, vbi beata vita inueniri queat, cum id quod est hominis optimum, & amatur, & habetur: quid enim est aliud, quod dicimus frui nisi præstò habere quod diligis* secundum est Bernardi epistola 9. vbi tractans illud ad Colossens. 3. & *vita vestra abscondita est cum Christo: In Deo, inquit, quia necdum possumus contemplari per speciem, nec plene complecti per amorem, dedit nobis interm & sapere per fidem, & querere per desiderium: & infra, Si enim adhuc absentes inuita fides & desiderium, presentes profectò consummat intellectus & amor: & infra: Hic ergo fortasse quæsi duobus anime brachijs intellectu, scilicet & amore, id est, cognitione & delectatione veritatis, amplectitur & comprehenditur ab omnibus sanctis, longitudo, latitudo, sublimitas, & profunditas.*

XXVI.

Ratione probatur hæc sententia, coniungendo omnes adductas pro aliis: & quia de visione satis apertè videtur ostensum pertinere ad essentiam, de charitate idem, sius persuadetur, quia charitas Dei est vltimus finis noster, vel totus, vel certe intrans essentiam eius: sed finis vltimus est beatitudo eius: ergo. Antecedens ostenditur primò ex Paulo, 1. ad Timoth. 1. dicitur, *finis præcepti Charitas.* Dices, Paulum loqui de charitate viæ, quæ est finis omnium aliorum præceptorum. Sed contra. nam D. Thomas 2. 2. quæst. 44. art. 6. cum Aug. lib. de Perfectione iustitiæ, docet charitatem patriæ esse finem, ad quem ordinatur perfectio charitatis viæ: imò dicunt in præcepto charitatis Dei, non solum esse mandatum, quid in hac vita exequendum sit, sed etiam esse demonstratam & ostensam charitatis perfectionem in alia vita obtinendam, ad quam vt ad finem tendendum est: vnde per charitatem viæ inquirimus Deum, iuxta illud Cantic. 2. *Quæram quem diligit anima mea.* per charitatem autem patriæ tenebimus illum: ad quod applicari potest illud Cantic. 3. *Tende eum, nec dimittam.* & 1. Ioan. 4. c. *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo,* Sed dicit aliquis ex D. Thom. in 3. dist. 27. quæst. 2. artic. 2. ad 2. charitatem non dici finem præcepti, quia ad eum, vt ad finem ordinantur actus præcepti, sed quia per eam alia virtutes in finem ordinantur. Respondetur, D. Thomam ibi agere de charitate habituali, quæ dicit esse virtutem mouentem, & ordinantem alias virtutes ad finem vltimum, quod verissimum est, licet reuerà non sit hic sensus Pauli in citato loco 1. ad Timoth. 1.

XXVII.

Præterea ostenditur secundò illud antecedens, nam et si loquamur de actu, verum est charitatem non esse finem vltimum obiectiuum, in quem sunt omnia referenda, nam hic est so-

XXVIII.

lra

lus Deus, qui est charitas per essentiam: & hoc sensu etiam est verum dilectionem esse, quia omnia referuntur in Deum, imò etiam se ipsam in Deum refert, & in visionem beatificanti ipsius Dei, quia, ut supra dictum est, non est contra rationem ipsius finis ultimi formalis, quod referatur ad finem ultimum obiectivum: quin etiam hoc spectat ad excellentiam talis finis, & ad debitum ordinem hominis in illum. Quapropter quod dilectio ordinet se, & omnia in Deum, non excludit, quin ipsa possit esse perfecta coniunctio cum ultimo fine, ad quam, ut ad finem reliquarum omnes actiones referuntur, vel ad inchoandam illam in hac vita, vel ad perficiendam in patria: & ita exposuit testimonium Pauli Aug. in *Enchirid. cap. 121.* propter quod idem D. Thom. 2. 2. *quest. 27. artic. 6. ad. 3.* dicit expresse, actum interiore charitatis habere rationem finis, quia ultimus finis hominis sistit in hoc, quod anima Deo inhaereat, iuxta illud Psalmi 72 *Mihi autem Deo adhaerere bonum est.* Quod tandem ratione declaratur, quia amor Dei in patria est propter se diligibilis ultimare absque relatione ad alium finem præter Deum in se, quia amicitia diuina est bonum propter se maximè diligibile, etiam sine ordine ad visionem: item, quia creaturam inhaerere suo creatori, & perfectè conuerti ad suum principium, est per se, & ex propria ratione magna perfectio creaturæ, & quali consummatio eius: sed nihil amplius requiri potest ad rationem finis ultimi: ergo huiusmodi dilectio, vel est ultimus finis formalis, vel saltem de essentia eius: est ergo de essentia humanæ beatitudinis.

XXXIX. Hactenus aliorum sententias retulimus, superest, ut ex omnibus dictis quid nobis dicendum sit colligamus. Dico ergo primò, essentiam beatitudinis formalis primò, & principaliter consistere in visione Dei clara, in qua quasi in fonte, & radice tota perfectio beatitudinis continetur. Hanc conclusionem ut existimo, persuadent sufficienter omnia, quæ pro tertia sententia a num. 6. adducta sunt primò, quia ex his habetur illam visionem esse præcipuam operationem creaturæ intellectualis simpliciter & absolute. Secundo, quia etiam est ostensum in ratione consecutionis, & coniunctionis cum ipso fine in se & immediate esse perfectissimam. Tertiò, quia est veluti forma primò, & essentialiter distinguens statum beatificum à non beatifico, ita ut sine illa reuera homo non possit esse beatus absolute beatitudine supernaturali, nec habere alios actus circa Deum cum illa perfectione, quam illa beatitudo postulat: è contrario vero posita illa visione ex natura rei sequatur omnis alia perfectio ad statum beatificum necessaria, quod non habet aliqua alia operatio: ergo recte dicitur illa visio, & præcipua forma illius beatitudinis, & tota beatitudo, saltem in radice.

XXX. Atque hinc sequitur, & dico secundò, solum actum voluntatis & amorem perfectum Dei ex charitate, non posse esse essentiam totam beatitudinis: vnde inter opiniones supra citatas opinio Scoti, si in hoc sensu ab eo intellecta est, minus apparet probabilis. Probatur conclusio, quia solus amor ex se non est sufficiens satiare totam hominis capacitatem, totumque desiderium erga Deum, quin potius ex se, si aliud non supponitur aptus est causare desiderium præsentis, seu consecutionis claræ ipsius Dei: nec etiam de se causa efficax talis præsentis, sed potius prærequirit illam, ut inde perficiatur. Quod in hunc

modum præterea declaro, quia omnis amor, etiam si sit amicitia, ut sit satiat, requirit adaptionem boni amati: est autem differentia inter amorem concupiscentiæ, & amicitia, quia per concupiscentiam amamus nobis aliquid bonum proprium, ideo consecutio talis boni consistit in reali possessione illius boni, & illa est quæ satiat amorem: at verò in amore amicitia amamus alteri bonum ut ei inest, & ideo consecutio talis boni, & satietas talis amoris videtur in hoc consistere, quòd ille, quem amo, habeat bonum illud, quod illi amo: tamen quia hoc bonum, prout in alio est, non potest satiare diligentem, ideo satietas talis amoris videtur in hoc consistere, quòd clarè videat amatum possidentem omnia illa bona, quæ illi appetit: ergo impossibile est, quòd talis amor satiet amantem sine tali visione: ergo non potest solus ille esse tota essentia beatitudinis, sed necessariò requirit consortium visionis, id est, vel tantquam causam antecedentem ex generali ratione, qua amor supponit cognitionem, vel tantquam formam suo modo satiantem ipsum amorem.

Dico tertiò, amor charitatis, & amicitia diuinæ est simpliciter necessarius, ut homo sit supernaturaliter perfectè beatus: & absolute dicendus est de essentia ipsius beatitudinis. Prior pars difficultatem non habet, eam enim sufficienter probant quæ adducta sunt in 1. 2. & 4. Opinione, & præterea ad eam declarandam addi potest doctrina Diui Thomæ in 3. *distinct. 26. questione 2. articulo 2.* vbi dicit, felicitatem supernaturalem requirere coniunctionem amicitia cum Deo, quia cum illa felicitas non sit connaturalis, oportet ut per charitatem fiat aliquo modo connaturalis. Deinde addi potest, quòd idem Diuus Thomas docet in 1. parte, *questione 43. articulo 5. ad 2. & in 1. distinct. 14. questione 4. articulo 1. ad tertium*, scilicet, cognitionem sine amore gratuito non sufficere ad perfectam similitudinem Dei, sed necessarium esse amorem, qui coniungat hominem Deo cognito secundum rationem conuenientia. Vnde, quòd attinet ad modum loquendi, multi etiam Thomistæ absolute docent, si homo videat Deum, & actu non amet, suspendente Deo concursum suum, illum hominem non esse dicendum beatum, non tantum perfectè, sed nec etiam simpliciter & absolute. Atque hoc expresse docet Soto in 4. *dist. 49. quest. 1. artic. 4. in fine*, & tandem Medina 1. 2. *quest. 3. artic. 4. in vltima solutione ad v. prima opinionis*: qui tamen rationem insinuat, non quia amor sit formalis beatitudo, aut de essentia eius, sed quia licet visio sit tota beatitudo, non tamen beatificat quasi formaliter tantum inhaerendo, sed efficiendo, vel causando amorem, & ideo, inquit, si non actu causat amorem, quamuis de se sit sufficiens beatitudo, tamen non actu beatificat. Quod mihi non satisfacit, quia si visio non tantum formaliter, sed etiam effectiue, & radicaliter beatificat, necesse est, ut aliquid aliud præter visionem beatificet formaliter, quia necesse est hunc effectum, qui est esse beatum formaliter, fieri per aliquam formam: ergo vel illa est sola visio, & sic amor non erit necessarius, nec erit verum, visionem beatificare effectiue, sed tantum formaliter; vel si effectiue beatificat, necesse est, quòd efficiat aliquid formaliter beatificans, id est, omnino, vel ex parte: atque ita non sola visio, sed etiam amor erit forma beatificans, & consequenter erit de essentia beatitudinis formalis, de qua disputatur.

Sed

xxx.

XXXI.

Sed dicunt alij, visionem solam non beatificare sine amore, non quia amor sit pars essentialis formalis beatitudinis, sed quia est conditio necessaria, sine qua visio non habebit rationem comprehensionis, & consequenter nec rationem beatificantis. Sed hæc ratio, quidquid sit, an applicari possit ad amorem concupiscentiæ, vel inamissibilitatem, de quibus infra dicemus: tamen in amore amicitiae non potest habere locum: quia hic amor non concurrit, nec peritur in beatitudine, solam propter visionem, seu ut conditio eius, nimirum ut ille sit in aliquo perfecto statu, sed per se ut est perfecta quædam cõnexio cum ultimo fine, vltima in suo ordine & propter se maximè appetibilis, & formaliter tribuens perfectionem aliquam respectu vltimi finis, quem immediatè attingit, quam non confert visio, nec aliquis alius actus, & sine qua hominis vltima perfectio esset valde diminuta & quasi dimidiata. Et hæc est ratio (vt ad partem assertionis accedamus) quæ me cogit vt dicam, hunc amorem non solum esse necessarium, sed etiam esse de essentia huius beatitudinis, quod tandem sub his terminis concessit Soto in illa. 49. quæst. 3. a. 4. & quod amplius est D. Thomas in materia. 1. 2. q. 4. art. 8. ad 3. aperte dicit, perfectionem charitatis quantum ad dilectionem Dei esse essentialem beatitudini: vocat autem perfectionem charitatis ipsum actum perfectæ dilectionis Dei, nam de hoc ibi disputat, differentiam ponens inter illum, & dilectionem proximi, & q. 1. art. 8 dicit creaturam rationalem consequi suum finem vltimum cognoscendo, & amando Deum. Deniq; locus supra citat⁹ ex 2. 2. videtur etiam expressus: quæ loca no bis aperiunt viam ad explicandam doctrinam, quæ habet in 1. 2. q. 3. ne sibi videatur cõtrarius: solum enim intendit, vt existimo, beatitudinem non posse consummari in sola voluntate, & id quod est veluti omnino proprium beatitudinis, debere potius ad intellectum pertinere, quam ad voluntatem: & ideo; contra Gentes, capite 26. vbi hoc fufius disputat, sæpè explicat beatitudinem principaliter ac magis esse in intellectu, quam in voluntate: cum verò ait beatitudinem consistere in contemplatione, idem D. Thom. quæst. 2. de veritate, art. 11. ad 11. explicuit, cum est sermo de contemplatione non excludit amorem. & citat Gregor. hom. 14. in Exod. quod est notandum ad explicanda varia sanctorum dicta in num. 7. adducta.

XXXIII.

Tandem vt simul omnibus obiectionibus satisfaciamus cum amor amicitiae diuina habeat omnia quæ diximus, quæ ratio afferri potest cur non sit de essentia beatitudinis: Respondet primo, quia est indifferens ad viam, & beatitudinem: nec enim satisfacere videtur quod supra ex Scoto dicebatur amorem cum tali modo esse proprium beatitudinis, quia si amor est de essentia, necesse est non solum modum amoris, sed etiam substantiam esse de essentia beatitudinis: sed hoc esse non potest, quia substantia amoris est indifferens ad beatitudinem, & non beatitudinem. Deinde respondeo, hanc potius rationem conuincere hunc amorem, etiam quoad substantiam suam, esse de essentia beatitudinis, quamuis in illo solo non possit beatitudo consistere, quia siue videatur Deus, siue non videatur, prima, & maximè necessaria perfectio ad debitum hominis statum respectu Dei est coniunctio cum illo per hunc amorem: ergo signum est hunc actum esse propter se & propter perfectionem sui obiecti maximè necessarium homini, vt in quolibet statu sit beatus: iuxta vni-

uscuiusque status capacitatem: nec est vllum inconueniens quod aliqua perfectio, quæ sibi is in statu via, sit de essentia beatitudinis: a ria, quia illa beatitudo patris non excludit perfectionem via, sed im, perfectiones. & ideo fortassis Diuus Thomas citato loco i. secunda non meminit amoris, quia existimauit, illum esse quam generalem perfectionem in omni statu necessariam, & essentialem, & illud tantum declarauit, quod est proprium & quasi specificum illius beatitudinis.

XXXIV.

Alij extrema quadam ratione respondent illum amorem non esse de essentia, quia non est de solo Deo immediatè, sed de Deo viso, vnde supponit Deum iam consecutum, vt sic dicam, & obtentum, sed hæc est aperta equiuocatio; nam licet hic amor supponat Deum visum, tamen pro obiecto per se, & proximo, ac directè solum habet Deum, qui proponitur per visionem tanquam per necessariam conditionem, quod nihil obstat quominus amor sit immediata coniunctio cum solo Deo, formaliter, ac realiter distincta ab ea, quæ est per visionem, & per se experibilis, & non solum propter visionem.

XXXV.

Tandem dicunt alij, amorem resultare ex visione & ideo non posse habere rationem essentialiter, sed potius passionis: atque ita qui haberet solam visionem sine amore, diceret eum fore beatum essentialiter, quia quasi in fonte, & radice haberet totam perfectionem amoris. Sed hoc etiam nullo modo probari potest, quia hæc dilectio solum supponit visionem vt conditionem sine qua nõ: vel ad summum, per modum principij efficientis partialis, iuxta varias opiniones de modo, quo actus intellectus requiritur ad actum voluntatis: hoc autem nihil obstat quominus perfectio illa, quam formaliter confert amor, sit valde distincta à perfectione, quam confert visio, & in suo genere sit vltima, & maximè necessaria ad debitam coniunctionem cum fine vltimo, vnde sub ea ratione, quæ visio est principium amoris, comparatur ad illum vt actus primus ad secundum & vltimum: & ideo non potest esse satis ad formalem beatitudinem habere amorem solum in tali radice, quia beatitudo non consistit in actu primo, sed secundo: sicut qui haberet lumen gloriæ, & Deum vnitum per modum speciei, iam haberet visionem in radice, & tamen non esset beatus formaliter, quia solum haberet actum primum & non secundum: sicut autem comparatur lumen ad visionem, quoad coniunctionem cum vltimo fine, quæ fit per intellectum: ita comparatur visio ad amorem quoad coniunctionem, quæ fit cum eodè vltimo fine per amorem in voluntate: & ideo sicut sine visione actuali non esset inchoata essentia beatitudinis per solum lumen, vel speciem: ita sine actuali amore non esset consummata per solum visionem, nec in his rebus, quarum essentia confurgit ex proportionibus plurius, est inconueniens, quod vna pars essentialis causetur in aliquo genere ab aliqua altera. Quod patet exëplis manifestis: nam in substantiis materialibus materia, & forma, quæ sunt partes substantiales, & essentielles compositi, habent inter se causalitatem, & materia necessaria supponitur formæ. Inter accidentia, etiam necessaria ad perfectam dispositionem seu temperamentum alicuius rei potest facile intelligi causalitas, seu ordo per se, vt inter calorem, vel raritatem, vel siccitatem: & magis Theologicè Fides, & Charitas sunt per se necessaria ad iustitiam viæ, & charitas est quasi forma

gen-

essentialis, quamuis necessariò supponat fidem. Et ratio generalis est, quia non est contrarationem essentia totius, quod partes inter se habeant per se ordinem, & connexionem: sicigitur quamuis inter amorè & visionem beatificam sit huiusmodi ordo, quod amor supponit visionem velut conditionem necessariam, vel ut causam efficientem, nihilominus potest amor pertinere ad essentiam beatitudinis, quia formaliter constituit hominè in sua vltima perfectione, non solus ille, sed simul cum visione.

XXXVI. Dico quòd, amor concupiscentia propria beatitudinis obiectiua, vel formalis, non est simpliciter necessarius, nec de essentia beatitudinis: potest tamè in illa reperiri tanq̃ secundaria perfectio eius. Hæc posterior pars non indiget probatione: quia talis actus est in suo genere bonus, & nature consentaneus & non includit imperfectionem repugnantem beatitudini: potest ergo in eo reperiri: de quo plura dicam infra disputat. 9. sect. 2. Prior verò pars facile etiam patet ex dictis supra in secunda, & tertia opinione, vbi ostendimus amorem concupiscentia semper ordinari ad aliam actionem quæ sit consecutio boni concupiti: hinc ergo consequitur illum non posse habere rationem vltimi finis nec obiectiui nec formalis, & consequenter nec rationem beatitudinis totalis, aut partialis.

XXXVII. Sed occurrit difficultas sumpta ex testimonio August. supra citat. num. 16. vbi cumque enim requirit amorem ad beatitudinem præcipue, videtur loqui de amore concupiscentia, quo aliquis appetit se esse beatum, & amat possessionem illius boni, quo existimat se fore beatum. & sic dicit beatum esse, qui habet omnia, quæ vult, & frui esse præstò habere quod diligit, quod pertinet ad amorè proprii commodi, ex quo constat, ut dixit etiam Anselm. Propter quam difficultatem dixerunt aliqui amorem concupiscentia, quamuis directè per se non sit de essentia, nec pars essentia beatitudinis, esse tamen simpliciter necessarium, ut & homo possit simpliciter beatus appellari, & ipsa visio, vel quilibet alius actus possit habere rationem beatificæ consecutionis, quia est veluti dispositio necessaria ex parte subiecti, ut sit capax actualis beatitudinis & conditio necessaria ex parte obiecti, ut possit obtineri per modum finis, & obiecti beatificantis. Quod explicatur exemplo falsæ beatitudinis: nam possessio diuitiarum, v. g. non potest beatificare hominè etiam falsam, & apparenti beatitudine, nisi intelligamus talem hominè amare sibi diuitias ut vltimum finem suum: posito autem hoc amore, illa possessio intelligitur habere rationem beatitudinis respectu talis hominis, quia est terminus desideriorum eius, & satietas amoris illius. Vnde eademmet possessio sine amore non habet rationem consecutionis, & cum amore habet illam propter dispositionem subiecti, quæ redundat in conditionem obiecti, quod possidetur vel ut res quædam tantum, vel ut summum bonum, & finem vltimum: sic ergo proportionali ratione intelligi potest in vera beatitudine, nam visio v. g. non habet quod sit consecutio formaliter beatifica, ex hoc præeise quod visio est: nam D. Thom. 1. 2. quest. 4. in ea distinguit has duas rationes, & similiter 1. p. quest. 12. art. 7. ad 1. & in 1. d. 1. quest. 1. vbi dicit consecutionem sequi ex visione: visio ergo ut visio tantum respicit obiectum ut intelligibile, ut consecutio verò respicit ut summum bonum, & finem vltimum. Item, ut visio solum respicit intellectum, ut consecutio verò respicit etiam voluntatem, quia faciat affectum eius. Vnde dici solet voluntas,

consequi non tantum per se ipsam, sed etiam per intellectum, quia actus ab illa elicitus non sufficit ad faciendam illam sine actu intellectus: hæc autem omnia supponunt in voluntate affectum propriæ beatitudinis, & summi boni sui, qui est amor concupiscentia: ergo sine hoc non potest homo intelligi beatus, nec beatificè consequi, aut tenere aliquod bonum. Iuxta quem discursum sequitur vltèrius, quod licet visio ut cognitio, seu scientia quadam ordine naturæ antecedit prædictum amorem, quia est al quo modo causa eius: tamen in ratione consecutionis, & formæ actualiter beatificantis esse posteriorem secundum rationem, quia sub hac ratione antecedit amor in genere dispositiois ex parte subiecti necessari, ut beatificari possit. Vnde tanquæ sit visionem non continere beatum solum veluti physice inherendo intellectui, sed simul veluti obiectiuis, faciando amorem.

Hæc doctrina aliquando probabilis mihi visa XXXVIII. est, hunc tamè non videtur necessaria, & verius iudico eum, qui haberet visionem, & amorem amicitia, etiam si nullum actum alium amoris concupiscentia habere intelligatur, esse simpliciter beatum essentialiter, quia iuxta est consuetus huic vltimo fini perfecto modo, quantum propter ipsum vltimatè coniungi necesse est, & in hoc consistit ratio beatitudinis: habere enim rationem termini, & finis vltimi. Deinde tam ad intentionem August. quam ad reliqua omnia uel fit amor amicitia Dei, August. enim non loquitur specialiter de amore concupiscentia, sed simpliciter de amore boni beatificantis, intelligit enim hunc amorem debere esse proportionatum tali bono; in falsa enim beatitudine, quia bonum est imperfectum, & per se non habet quod sit finis hominis, sed ex sola intentione ac ipsius hominis ordinantis potius tam bonum ad se, quam se ad ipsum bonum, ideo amor ibi concurrens est concupiscentia, & necesse est ut antecedit totam falsam illam felicitatem. At vero in solida, ac vera felicitate, de qua agimus, bonum beatificans est perfectissimè, & per se maximè amabile, & natura sua est vltimus finis hominis in quem debet homo & omnia sua, & se referre: & ideo amor per se necessarius in hac beatitudine non est nisi amor amicitia.

Deinde hoc amore amicitia amat homo perfecte suam beatitudinem obiectiuam, & præterea saltem virtute amat suam beatitudinem formalem, quia hoc ipso quod amat Deum, amat amare Deum, quia ipsemet amor intrinsece est voluntarius, & consequenter aliquo modo volitus per reflexionem ibi virtute inclusam. Vnde etiam fit, ut virtute amet ipsam visionem vel quatenus intelligitur necessaria ad amorem conditio, vel quatenus est perfecta vnio ad amicum, quam amor amicitia maximè cupit: ac denique fit, ut amando Deum ut vltimum finem, se ipsum virtute amet, non sibi sed Deo: ergo etiam si demus, amorem propriæ beatitudinis esse aliquo modo necessarium ad beatificam consecutionem, prædictus amor sufficit. Quod vero hic amor sit per proprium actum distinctum, & specialem, & præsertim quod sit ex motu proprio commodi, potest quidem pertinere ad quandam perfectionis extensionem; non vero est cur sit simpliciter necessarius ad beatitudinem essentialem; nec satis intelligitur quomodo visio, & amor amicitia non habeant rationem consecutionis beatificæ abique amore concupiscentia, & quod eo posito illam habeat, cum tamen huiusmodi amor nec sit pars consecutionis, nec intrinsece illam constituat,

fituat, nec componat, vt ostensum est: nam id, quod dicitur de conditione necessaria ex parte obiecti, vel de dispositione ex parte subiecti, reuera non satisfacit, quia hoc totum nihil addit prioribus actibus, nisi denominationem extrinsecam, vel in obiecto, vel in actibus ipsis, quæ parum referre videntur vt tales actus habeant, vel non habeant rationem consecutionis. Quod probatur, quia obiectio nihil addit, nisi quod sit amatum tali amore concupiscentiæ, quæ in eo tantum est denominatio extrinseca, nihilq; perfectionis ei additur, vt ea ratione possit, vel nõ possit beatificare: nam visio ex parte sua non beatificat, quia per eam visio Deum esse amatum a me, sed quia video ipsum in se talem esse, nam videre esse amatum idem ferè est, quod videre meum actum vt terminatur ad ipsum: meus autem actus non est obiectum, nec pars obiecti beatificantis.

XI. Dices, non beatificare quidem visionem Dei amati, quia amatus esse cognoscitur, requirere tamen hanc conditionem, quò amatus sit: sicut etiam in suo genere beatificat amor Dei visi, non quia ipsa visio sit pars obiecti, sed quia est conditio necessaria. Respondetur tamen non esse simile: nam visio prærequiritur ex generali ratione amoris, seu appetitus eliciti, vt approximatio obiecti, vel causa necessaria ad amorè: at verò è contrario amor non est per se necessarius ad visionem, & ideo si non concurrat vt obiectum eius, vel vt constituens cum illa vnã integrã consecutionem finis vltimi, non est, cur ex parte obiecti sit conditio necessaria, vt visio habeat rationem consecutionis, præsertim cum obiectum eius ex se sit finis vltimus, & summum bonum hominis. Atque eadem ratio fieri potest de amore amicitia, quòd non pendat ab amore concupiscentiæ, nec requirit illum vt conditionem ex parte obiecti necessariam, vt in suo genere sit coniunctio cum vltimo fine sufficiens ad beatificandum: ac deniq; idem argumentum fieri potest de dispositione ex parte subiecti: cur enim necesse est quòd sit actu amans ex intentione proprii commodi? nam licet non amet hoc modo, tamen reuera amat hoc maximum bonum, & illi perfectè coniungitur illud, quod possidet, & ille alius amor imperfectus, & concupiscentiæ, referendus est in eundem vltimum finem dilectum amore amicitia, vt perfectò modo habeatur, ergo per se non est simpliciter necessarius.

XLI. Vnde aliter addo, etiam visionem ipsam secundum se, vt antecedit omnem amorem, esse saltem partialem consecutionem Dei, vt est supremum obiectum intelligibile, & vltimum, in quod potest tendere intellectualis natura per supremam operationem suam: addito autem amore amicitia perficitur essentialiter coniunctio cum vltimo fine, & visio solum recipit denominationem seu habitudinem ad voluntatem, quia fatiat ostendendo illi in re amata omnne bonum, quod illi amat, & ita ex vtroque actu sufficienter resultat vna completa essentia formalis beatitudinis.

XLII. Vltimò dicendum est, delectationem, seu gaudium, prout est actus, seu res distincta ab amore amicitia Dei secundum se, non esse de essentia beatitudinis, sed esse proprietatem per se ac necessariò consequentem ipsam. Hæc est sententia D. Thomæ 1. 2. q. 3. art. 4. & q. 4. art. 1. & 2. Scoti dist. 49. q. 7. Vt autem intelligatur, aduertendum est, dupliciter intelligi posse hoc gaudium charitatis: primò, quod sit tantum complaceantia quædam de bonis, & perfectionibus, Suarez in primam secundam D. Thomæ.

quas Deus in se habet, ita vt totum obiectum huius gaudij sit Deus, & bonum increatum, quod in ipso est. Et hoc modo existimo gaudium non distingui re ab illo amore amicitia, quo diligitur Deus propter se, quia, vt Aristoteles dixit, amare aliquem est velle alicui bonum: complacere autem de bono diuino nihil aliud est quàm velle vt illud habeat & possideat: ergo non potest esse ille actus res distincta ab amore. De qua re dicturi sumus plura Disp. 9. sect. 3. quapropter hoc gaudium sub hac ratione consideratum ita pertinet ad essentiam beatitudinis, sicut ipse amor amicitia: & hoc etiam probant & confirmant, quæ in secunda opinione adducta sunt.

XLIII. Alio ergo modo potest intelligi in beatis, quòd est gaudium seu delectatio consequens ad ipsas operationes videndi, & amandi Deum: sunt enim illa natura sua iucundissima, quomodo dixit Aristot. 10. Ethicorum cap. 7. *Arbitramur voluptatem felicitati admixtam esse oportere: & de eadem voluptate dixerat ibi cap. 4. quòd perficit operationem vt quidam finis resultans, sicut pulchritudo perficit iuuentutem. De hac delectatione intelligitur conclusio posita, & ita facile patet eius ratio ex dictis: primo quidem, quia, vt Diuus Thomas 1. 2. quest. 3. dixit, huiusmodi voluptas supponit finem iam perfectè adeptum, & inde ipsa resultat & consequitur. Secundo quia, vt Aristoteles dixit 1. Ethic. cap. 6. & 7. finis perfectus est, qui tantum est propter se: talis autem finis est felicitas: hæc vero delectatio non tam est propter se, quàm propter operationem, vt rectè docuit D. Thomas 1. 2. quest. 4. art. 2. & latius 3. contra Gentes, capite 26. Vnde delectatio ex operatione habet, quòd sit honesta, & quòd secundum rectam rationem amari possit: ergo non conuenit illi ratio vltimi finis formalis, quin potius nec videtur per se primò intenta à vidente & amante Deum, sed quasi resultans ex tali operatione: propter quod Scotus & alij censent, huiusmodi voluptatem non esse actionem, sed meram passionem voluptatis. Tertiò denique, quia huiusmodi gaudium non versatur immediatè circa solum Deum in se, sed circa operationem, per quam beatus coniungitur Deo, quia, vt dixi, non est tantum de bonis ipsius Dei in se: ergo est de coniunctione cum ipso Deo, quæ fit per operationem. Dices: Est de ipso Deo vt mihi vnito, & hoc satis est vt tali actu attingam Deum in se & immediatè; sicut in virtute spei talis modus attingendi Deum sufficit vt sit virtus Theologica. Respondetur, verum quidem esse attingere aliquo modo Deum, tamen hoc ipso, quod attingit illum vt adeptum, hoc ipso deficit à ratione consecutionis, tum quia supponit illam, tum etiam, quia non est vltimatè propter se, sed propter operationem, vt dixi, vnde intelligitur hanc delectationem dici quietem seu satietatem animæ, quia est perfectio consequens perfectam consecutionem boni amati, vnde non est ipsa, quæ per se ipsam maximè fatiat, sed bonum ipsum & consecutio eius, ex quo sequitur illa vitalis animæ quies, & ideo non est illa beatitudo, sed est perfectio concomitans beatitudinem: solet autem gaudium illud beatificum vocari beatitudo, vel è contrario, beatitudo ipsa vocari gaudium, quia est inseparabile gaudium illud à beatitudine, & sæpe res nominamus ab effectibus nobis notioribus.*

XLIV. Ex his, quæ pro aliis opinionibus adduximus, solum restant soluenda duo fundamenta Scoti, quæ possunt contra primam conclusionem à nobis positam procedere: reliqua enim omnia vel confirmant nostram sententiam, vel facile ex

dictis expediuntur. Ad primum ergo fundamentum positum n. 2. negamus simpliciter, actum charitatis in patria esse perfectiorem actu visionis, aut habitum charitatis lumine gloriæ. Ad primam verò instantiam seu probationem, quæ fumebatur ex quibusdam locis D. Tho. eius discipuli, frequētius illa explicant de statu viæ.

XLV. Ferrar. verò 3. *contra Genes, capite 26. versus fin.* non quiescit in hac solutione, quia D. Thomas præsertim in illo loco ultimo i. p. agit de distinctione ordinum Seraphinorum, & Cherubino- rum, & dicit, supremum ordinem denomina- tum esse ab amore, quia respectu Dei amor est melior cognitione. Constat autem, illos ordines sumpsisse sua nomina ex beatificis perfectio- nibus: loquitur ergo D. Thomas de amore & cognitione, etiam in patria: aliis verò locis in- distinctè loquitur, absolute affirmans, respectu Dei amorem esse meliorem. Quapropter ipse Ferrar. respondet, D. Thom. vniuersaliter esse intelligendum, etiam de statu patriæ: tamen non esse explicandum de excessu simpliciter, sed secundum quid, ita vt visio sit simpliciter perfectior, quia excedit in obiecto formali: amor verò secundum quid excedat, quatenus tēdit in obiectum prout est in se, & non prout est in cognoscēte, seu anteante, sicut tendit cog- nitiō & scientia.

XLVI. Hæc Ferrariensis ratio habet alias difficultates: primum ex ea sequitur etiam in via charita- tem nō superare simpliciter fidem, sed tantum secundum quid, quod non est verum, vt infra dicam. Secundò nō satisfacit difficultati, quam ibi tractat D. Thom. cur enim supremus ordo Angelorum denominabitur ab amore, quia se- cundum quid excedit, & non potius à scientia, si est simpliciter perfectior. Quam obiectionem conatur soluere ipse Ferrar. sed reuera nō satisfacit. Tertiò, quod ad rem magis spectat, non apparet sufficiens ratio, propter quam amor in patria excedat visionem in attingēdo Deum prout in se est, quia hoc etiam habet visio: nam *videbimus eum sicuti est*: nec refert, quòd res cognita attingatur prout est in intellectu, quia Deus ipse, prout in se est, ita erit in intellectu beati.

Quòd si dicas, essentiam Dei vniri intellectui secundum capacitatem eius non secundum totum modum suum. Respondetur in hoc non esse considerandam vnionem essentia per modū speciei intelligibilis, in qua maximam vim suæ solutionis Ferrar. constituit: illa enim vnio, si qua est, solum est per modum actus primi, & ided antecedit potius, quam constituat beati- tudinem, & præterea non est vnio formalis & propria, sed solum ad efficiendum, quomodo etiam Deus vt cognitus seu cognitio ipsa potest comparari ad voluntatem. Aliquo modo vt actus primus, quia mouet & determinat ad operandum. Demique, quia si visio illa fieret per speciem creatam, non minùs beatificaret, nec esset minùs perfecta: igitur ad rem præsentem solum spectat vnio obiectiua: & hoc modo sicut amor tendit in totum Deum prout in se est: & è cōtra- rio sicut visio ex parte vidētis non attingit Deū perfectè, nec totaliter, quia attingit per verbum creatum & finitum, ita nec amor ex parte amā- tis attingit perfectè & totaliter, quia attingit per impetum creatum & finitum.

XLVII. Quapropter necessariò limitanda est illa doctrina D. Thomæ ad statum viæ: ad obiectionē verò illam in num. 45. de ordinibus Angelorum primò dici potest probabile esse illum ordinem fuisse distinctum secundum perfectiones viæ, nam in patria siue amor excedat, siue visio, ta-

men illa duæ perfectiones semper comitanter se habent, ita vt qui perfectius amat, perfectius videat, & è contra: & ideo non vidētur posse distingui ordines ex illis perfectionibus prout in patria sunt: at verò in via non ita se habent, nam Lucifer excessit in cognitione, non verò in amore. Huius etiam signum est, quod illa distin- ctiō ordinum suo modo reperta fuit in dæmo- nibus. Aut etiam dici potest, illa nomina impos- sita fuisse ab hominibus, vel propter ordines, & ideo perfectiorem ordinē nominasse ab ea per- fectione, quæ in ipsis viatoribus est maxima: vel tandem illa nomina sumpta sunt potius ex effectibus, ita vt supremus ordo intelligatur ha- bere vim inflammandi & accendēdi charitate: alius verò illuminādi: ille autem prior effectus in hominibus est perfectior. Ex hisque patet re- sponso ad tertiam probationem.

Secunda probatio prædicti fundamenti Sco- ti in eodem numer. 2. fumebatur iuxta dictum Anselmi, ex ratione appetibilis propter se, & propter aliud. Thomistæ igitur contendunt, a- morem patriæ ordinari ad visionem, & propter illam amari. Ita Caietan. 1. p. *quest. 26. art. 2.* indi- cat Ferrar. *supra, Soto dist. 49. q. 1. art. 3.* & idem Durand. q. 4. Sed mihi non placet hæc senten- tia, & dicti Auctores videntur mihi in æquiuoco laborare: primò, quia non satis distinguunt in- ter amorem concupiscentiæ & amicitia, nam licet, quod asserunt, possit verificari de amore concupiscentiæ non tamen amicitia. loquendo de primaria ratione amandi, & tali amore, præ- fertim in patria: amor enim viæ, quatenus est li- ber, & meritorius, ordinari potest rectè ad vi- sionem patriæ consequendam, quod præcipuè intendit Anselmus loco citato, dum ait, Deum creasse hominem vt ipsum amaret, & amando ad ipsius fruitionem perueniret: at verò amor amicitia Dei secundum se, & maximè in statu suo perfectò, qualis est beatificus, non est pri- mò amabilis propter visionem, sed propter se ipsum, & propter excellentiam & bonitatem sui obiecti, quod ex terminis videtur per se notum ex ipsa ratione amoris amicitia. Et præterea declaratur in hunc modum: quia, si amor ordi- natur ad visionē, vel hoc est quatenus visio per- ficit hominem, & cedit in eius commodum: & hoc non: quia hoc non spectat ad amorem ami- citia, sed concupiscentia: vel quatenus ipsamet visio ordinari potest ad laudem & gloriam ip- siusmet Dei, qui propter se amat: sed quam- uis demus hoc modo posse amorem ordinari ad visionem, tamen negari non potest quin hoc fit quasi extrinsecum illi, & quin ipse amor per se, & immediatè ordinetur ad Deum, & pertineat etiam ad illius gloriam, & sit illi debitus propter seipsum, etiam si per impossibile non posset cum visione coniungi: imò vterius fieri etiam po- test vt ipsa visio ordinetur ad amorem, & pro- pter ipsius perfectionem ametur, quatenus ta- lis perfectio sine visione haberi non potest: & hoc est, quod intendit Scotus, qui tamen sine causa in aliud extremum inclinavit, sentiens visionem omnino ordinari ad amorem.

Palud verò quandam distinctionem indicat **XLIX.** loc. cit. nam potest, inquit, spectari visio vt mera speculatio est, & hoc modo, inquit, est propter se & non propter amorem. Quod etiam significa- uit D. Thom. 1. 2. q. 3. a. 5. vel potest considerari vt est actus practicus, & hoc modo ait esse propter amorem, & in illo nō consistere formalem beatitu- dinem vllam, sed solum anteedēter requiri ad eam partem beatitudinis, qua consistit in amore quam Pal. sub dubio relinquit, an hic actus pra- cticus

Actus fit res distincta à visione, vel ipsamet visio sub diuersa ratione; de qua re diximus lib. 2. de attributis ca. 18. à num. 10. tractantes de actu visionis. Nunc, quidquid de hoc fit, in presenti difficultate dicendum est, tam visionem, quam amorem esse propter se, & propter excellentiam sui obiecti, & ideo utraq; participare rationem consecutionis, seu beatitudinis formalis, quia re vera utraq; actus habet rationem vltimi in ordine suo, quamuis sese possint mutuo iuuare, & ut sic possint aliquo modo alter ad alterum adinuicem ordinari.

L. Dices, esto hoc verum sit quod uterque actus sit propter se, tamen simpliciter videtur magis intentus amor, quam visio. Quod patet ex intentione primi agentis, qui est Deus, nam principaliter videtur creasse hominem ut ipsum amaret, quam ut cognosceret, quia omnia principaliter creauit Deus propter se ipsum: ad ipsum autem Deum magis refertur amor, quam visio, nam amor & se ipsum, & visionem, & omnia alia refert in Deum, visio autem non ita: ergo ex intentione primi agentis homo est precipue propter amorem: ergo etiam ipse homo magis debet intendere amorem, quam omnia alia, quia tunc intentio eius erit maxime perfecta cum fuerit conformior intentioni creatoris. Ac denique hæc videtur esse propria, & intrinseca natura talium actuum, quia verisimile est ita esse institutum à Deo, sicut natura apti sunt ordinari.

LI. Respondetur ex Anselmo. supra Deum primario creasse hominem ut ipsamet Deo frueretur, id est, ut illum cõsequeretur, ac possideret, quod tam fit per visionem, quam per amorem, quod autem ex illis duobus magis Deus intendit, non explicat Anselmus. & vix potest fieri talis comparatio, quia illi duo actus, ut beaticifici sunt, sunt necessario coniuncti, & complent vnam essentiam beatitudinis, & quilibet sine altero esset aliquo modo imperfectus, quia ex visione habet amor necessitatem, & immutabilitatem suam, propterea per visionem quodammodo satiatur. Rursus ex amore fit quodam modo amabilior ipsa visio, quatenus coniunctio, & familiaritas cum amico ex amicitia nascitur: si tamen aliqua comparatio tandem faciendum est, dicendum est magis creasse Deum hominem ut se videret, non solum quia ipsa est altior operatio, sed etiam quia est quodammodo fons aliarum perfectionum, & quia etiam per se cadit in magnam Dei gloriam, ut insequenti argumento explicabo.

LII. Quarta probatio eiusdem fundamenti in eod. Ad 4. proba num. 2. petit aliam comparisonem, quæ sit amabilior operatio, amor, an visio? In qua re, omisso eodem n. 2. sis aliorum sententiis, supponendum est, comparationem rationem esse præcisè faciendam non quatenus vnus actus supponit alium, vel includit: sic enim amor beaticificus, ut sic, supponit visionem, non vero è contrario: & hoc modo potest amor dici amabilior visione. Quomodo loquitur Dur. in eadem illa q. 4. ad 2. sed est friuola comparatio, quia solum est dicere, optabilius est habere duos actus, quam vnum, quanquam in hoc genere fit etiam quædam æqualitas: nam si amor supponit visionem, visio necessario secum affert amorem. Præcisè igitur hæc duo conferendo, possunt comparari vel ad amorem cõcupiscentiæ, vel amicitia; & quidem sub priori ratione videntur se habere sicut excedens, & excessum, visio enim superat, quatenus est maior perfectio in genere entis, vnde cum appetitus concupiscentiæ sit ad propriam perfectionem, videtur maior esse ad maiorem perfectionem. Aliunde vero amor superat, quia est magis coniunctus voluntati, & amabile quidem Suarez in primam secundæ D. Thom.

bonum, vnicuique autem proprium, ut dixit Aristot. Propter quam rationem licet charitas inclinât ad amorem Dei, tamen charitas mea magis inclinât ut ego amem, quam ut amet alius, etiam si alius perfectius sit amaturus. Nihilominus dicendum est, hoc amore simpliciter magis amari visionem, quia voluntas non est tantum appetitus particularis propriæ perfectionis sibi in homine inherens, sed est appetitus vniuersalis totius boni hominis, & ideo magis amat maius bonum ipsius hominis, etiam si sit minus intrinsecum ipsi voluntati.

Secundo possunt comparari hi duo actus ad amorem amicitia; & hoc modo fere omnes Thomistæ facile dant amorem esse amabiliorem visione, & appetitiue esse præferendum illi, ita ut si solum alter ex his actibus esset homini dandus, & daretur ei optio ut vel visionem, vel amorem eligeret, debeat potius ex vi amoris amicitia; eligere amorem, quam visionem, quia veluti primum fundamentum amicitia; est amor. Vnde est id, quod in ordine amicitia; maxime amatur, & propter quod amantur reliqua: nam si visio ipsa amabilis est, ex amicitia hoc habet, quatenus est coniunctio, vel præsentia, aut familiaritatis amici: ergo hoc ipsum habet ex vi amoris.

Et confirmatur, quia amor omnia refert in amicum Deum, quia eum constituit ut finem omnium actionum hominis, & facit illum præferre cæteris rebus omnibus: ergo ex amore amicitia; videtur hic amor præferendus visioni: nec hoc repugnat rationi beatitudinis, nec etiam inde sequitur hunc amorem esse præcipuam perfectionem beatitudinis, quia quod amor sub hac ratione præferatur visioni, non est quia sit maior perfectio intrinseca beatitudinis, sed quia magis pertinet ad bonum diuinum, quod licet sit extrinsecum ipsi beato, tamen præferendum est bonis propriis, & intrinsecis ipsius beati, quia debet diligere Deum plusquam se ipsum, non est autem de ratione beatitudinis formalis ut præferatur omni bono extrinseco, seu quatenus cedit in gloriam, vel honorem alterius, sed quod præferatur omni bono intrinseco, quatenus est perfectio ipsius beati: nam hoc est quod dixit Anselmus. beatitudinem consistare ex commodis: quæ doctrina, loquendo generaliter, non potest improbari, quia si per impossibile id, quod est minus commodum mihi in esse, seu perfectione meæ naturæ, esset magis placitum Deo, illud esset ex amore charitatis præferendum maiori commo meo: vnde si Deo beneplacitum esset, ut ego carerem visione eius, hoc deberem plus amare, quam ipsam visionem propter eandem causam.

Nihilominus tamen ablata omni extrinseca suppositione de voluntate Dei, seu positio precepto, & præcisè comparando actum visionis, & amoris, non video cur ex natura rei actus amoris sit præferendus visioni in ordine ad amorem amicitia; diuinæ, nec videtur id satis consentaneum his, quæ diximus in solutione ad 2. nam si amor est præferendus ex amore amicitia; ergo ille est magis intentus à Deo, quam visio, quia Deus omnia propter se ipsum operatus est, ut consequenter magis intendit id, quod magis ad ipsum, seu ad eius gloriam pertinet: magis autem pertinet ad Deum id, quod ex amicitia ipsius magis est diligendum. Vnde si hoc verum est comparando visionem ad amorem, si vnus actus ad alium sit referendus, potius est ordinanda visio ad amorem, quam è contrario. Thomistæ igitur, qui vnum admittunt, & alteram negant, non

LIII. Quid in altera comparatione dicant quidam.

LIV. Confirmat sum placitum.

LV.

omnino consequenter loquuntur. Tandem ex amore amicitiae diuinæ amamus Deo bonum propter se: illud ergo in hoc genere preferendum est, quod est maius bonum diuinum; at vero nec amor meus, nec visio mea est bonum intrinsecum Deo, vtrumque autem est quodammodo bonum extrinsecum, nam visio est veluti quædam clara notitia excellentiæ diuinæ, vnde pertinet quali ad extrinsecam gloriam, & bonam famam, ex qua nascitur laus, & honor ipsius Dei, & præterea est visio regula amoris, & illum dirigit, & excitat.

LVI.
Auctoris
responsio.

Consule au-
thorem lib.
6. de gratia.
cap. 13. n. 8.

Videtur ergo satis probabiliter dici quod sicut voluntas, & intellectus ita comparantur, vt voluntas excedat in aliquibus proprietatibus, scilicet in ratione mouentis quoad vsum, & quoad libertatem, & nihilominus intellectus est simpliciter perfectior: ita etiam visio, & amor se habent respectu Dei, nam amor excedit ratione mouentis, & ordinantis omnia in Deum vt in finem: nihilominus visio simpliciter superat in ratione manifestantis diuinam excellentiam, & causantis ac dirigentis ipsam amorem. Adde tamen hoc potissimum intelligi de ipso actuali amore, nam ille solus comparatur cum actuali visione: quod ideo aduerto, quia si sit sermo de radicali amicitia, vt sic dicam, inter Deum, & hominem, quæ includit diuinam gratiam, & benevolentiam Dei erga homines, hæc absolute præferenda est actuali visioni, quia simpliciter est maius bonum hominis, & finis ac radix ipsius visionis, quamuis, quia non intelligitur esse per modum actus secundi, sed per modum actus primi, non censetur pertinere ad formalem beatitudinem, sed esse fundamentum eius.

LVII.

Atque ex his constat quid dicendum sit de contrariis, ex quorum comparatione lumbatur confirmatio prima illius quartæ probationis: duo enim opposita hæc possumus intelligere, vnum est per modum priuationis, scilicet carentia actualis amoris, & visionis, & de hoc nulla est difficultas suppositis quæ diximus, nam præcisè comparando, illa priuatio magis fugienda est, cuius positium oppositum magis diligendum, nam in idem recidunt. Vnde h visio magis est diligenda, magis etiam fugienda priuatio visionis. Alterum est positium oppositum, seu contrarie, vt sunt odium Dei, & falsa existimatio, seu error circa Deum, quomodo videtur detestabilius odium, quia est maius peccatum, quam hæresis, & tunc vtget argumentum, quia illud est melius, cuius oppositum est peius.

LVIII.

Ad quod dici potest primo odium esse maius malum in genere moris, non vero in entitate naturali, & ideo non sequi visionem esse minus perfectam in suo esse. Dices, saltem sequitur esse minus perfectam in genere moris. Respondetur in eo genere proprie, & formaliter, non esse comparabiles visionem, & amorem beatificum, quia illi non sunt actus morales cum sint ab intrinseco necessarii, & actus in genere moris constituatur per libertatem. Dico autem proprie, & formaliter, quia radicaliter comparabiles sunt quatenus vel esse possunt principia, & radices totius bonitatis, & rectitudinis moralis, & hoc modo etiam habent quandam æqualitatem, in quantum tam ex vi amoris beatifici, quam visionis sit homo impeccabilis, & quodammodo excedit visio in quantum est prima radix illius beatitudinis: possunt etiam compa-

rari obiectiue, primo quatenus possunt esse obiecta amoris, seu desiderii boni moraliter, & vt sic etiam excedit visio, vt dictum est. Vnde si res attente consideretur, vterque istorum actuum talis est, vt nullum admittat positium contrarium, & ideo odium proprie opponitur amori libero, seu viæ, & error similiter cognitioni, quæ haberi potest in via, & ideo non est mirum quod odium in genere moris sit detestabilius. Secundo dici potest, non esse veram illam regulam, illud scilicet esse perfectius, cuius contrarium est minus perfectum, vel è conuerso: nam licet albedo, v.g. sit perfectior qualitas, quam calor, non inde fit nigredinem esse perfectiorem frigiditate: nec è contrario ex eo quod frigiditas sit imperfectior nigredine, non sequitur calorem esse perfectiorem albedine, quia fieri potest vt tota latitudo duorum contrariorum sit in alio ordine, & genere, ad quod non attingant alia duo inter se contraria, igitur illa consequentia non est formalis.

In secunda confirmatione illius quartæ probationis Scoti in fine numer. 2. queritur comparatio inter intellectum, & voluntatem, quæ hoc loco tractanda non est: & ad ea, quæ ibi adducuntur vno verbo dicendum est, solum probare voluntatem secundum quid, & in aliquibus proprietatibus excedere intellectum: specialis autem difficultas, quæ in illo argumento tangitur, scilicet an omnis actus intellectus sit perfectior quocunque actu voluntatis, tractabitur melius sect. sequenti.

Ad alterum fundamentum, seu caput argumentorum Scoti in numer. 3. quibus probatur amorem habere rationem consecutionis, vno verbo respondere possumus, concedendo totum id, quod probatur, quia, vt diximus, etiam amor pertinet ad essentialem coniunctionem cum vltimo fine, quæ dici potest consecutio saltem partialis, si tamen ille contendat vt præferatur dilectio visioni. Respondendum est breuiter ad primum, per visionem, & amorem vniri animam obiecto, aut summo bono suo, & ideo vtrumque actum pertinere ad beatitudinem.

Quod si vtgeas, quia amor magis vnit, quam cognitio, vt D. Thom. etiam affirmat 1. 2. quest. 28. artic. 1. ad 3. Respondent Thomistæ, amorem magis vnire affectiue, visionem autem magis vnire realiter, quia requirit intimam vnionem essentiae diuinæ cum intellectu per modum speciei: sed iam sæpe dixi hanc vnionem per modum speciei non multum referre ad rationem beatitudinis explicandam, tum quia ibi non est alia vnio præter efficientiam: tum etiam, quia totum illud, quidquid est, antecedit solum per modum actus primi. Vnde aliter idem D. Thom. in 4. dist. 49. quest. 1. artic. quest. 2. ad 1. dicit, amorem perfectius vnire, quia pericit vnionem, quæ facta est per intellectum: quibus verbis significat præcisè comparando non esse perfectiorem vnionem affectus, sed quatenus supponit, seu concludit aliam: ne tamen sit tantum de nomine disputatio, & ne hæreamus in locutionibus metaphoricis, aduertendum est, aliud esse loqui de propria vnione formali: aliud vero de vnione quali effectiua, seu causali. Priori modo nec amor, nec cognitio vnit physice, & realiter operantem obiecto, sed tantum obiectiue: & hoc modo dicitur amor vnire solum, quia est propensio in bonum amatum, cognitio vero dicitur vnire, quia facit presentem rem cognitam, non quidem præsentia locali, seu reali indistincta, sed vitali,

vitali, & actuali presentia, quæ in hoc consistit, quod per cognitionem formatur res in mente, sicut est in se, quod non fit per amorem, & vtraque istarum vnio num habet aliquid proprium, in quo excedit aliam; simpliciter autem nobilior est ea, quæ fit per intellectum propter rationes supra dictas: ac vero loquendo de vnione casuali, seu effectiua, amor excedit, quia refert amantem in amatum, & facit vt omnes cogitationes eius sint in illo, aut propter illum; tamen hic excessus est tantum secundum quid, sicut voluntas excedit intellectum in ratione mouentis ad vsum.

LXII. Ad primam confirmationem, quod voluntatis est intendere in bonum vt bonum, & finem vt finem; respondetur, hoc esse verum considerando rationem, sub qua tendit; loquendo autem de ratione, in quam tendit potentia, etiam intellectus apprehendit, seu videt summum bonum, quatenus est summum bonum & in se, & respectu hominis; non est autem necesse vt consecutio boni fiat sub eadem ratione, sub qua appetitur quantum ad modum attingendi, sed solum necesse est vt illud bonum apprehendat, & teneat eo modo, quo desideratum est; & ideo sæpe ac frequentius contingit vt bonum per aliam potentiam comparetur, & obtineatur, & per aliam appetatur, vt ex dictis facile ostendi potest.

LXIII. Ad secundam Confirmationem respondetur primò, non oportere vt præmium detur in eadem potentia, in qua est meritum, pugnat enim miles manibus, & coronatur in capite, quia qui meretur, vel premiatur non est potentia, sed homo, qui potest vti diuersis instrumentis ad efficiendum meritum, & suscipiendum præmium, vt dixit D. Thom. quodl. 8. artic. 19. Adde vero etiam in voluntate recipi aliquo modo essentiali præmium, & gaudium, nec delectatio est omnino extra illud, cum sit proprietas per se coniuncta illi, tum etiam, quia ipsa visio aliquo modo fatiat ipsam voluntatem, dum complet desiderium eius.

SECTIO II.

In quo actu consistat beatitudo essentialis imperfecta, quæ in hac vita haberi potest.

PRiუსquam sigillatim, ac exactè disputemus de singulis actibus, ac perfectionibus supernaturalis beatitudinis, quam expectamus in vita futura, oportet in hoc dubio breuiter expedire omnia, quæ de imperfecta beatitudine supernaturali huius vitæ ad hunc locum pertinere possunt: nam, cum hæc beatitudo, vt dicemus, solum consistat in actibus Theologicarum virtutum, & solum requirat eam perfectionem, quæ ad sanctitatem, & actualem iustitiam huius vitæ necessaria est, non oportet circa eam amplius immorari, sed solum breuiter explicare in quo consistat.

I. In qua re duo sunt vitanda extrema. Primum fuit quorundam hæreticorum, qui dixerunt, beatitudinem huius vitæ etiam consistere in clara visione, imo in comprehensione Dei; contra quem errorem egimus libro 2. de attributis capit. 8. vbi ostendimus secundum legem ordinariam, esse impossibile hominem consequi in hac vita visionem illam.

Suarez in primam secunda D. Thom.

Aliud extremum esse potest negando omnino dari aliquam beatitudinem in hac vita, etiam imperfectam, quia in hac vita nihil est stabile, aut permanent, beatitudo autem esse debet bonum durabile; sed hoc licet ad modum loquendi spectet, probandum non est, quia in hac vita potest esse coniunctio animæ cum Deo perfectè pro ratione huius status, & potest habere rationem vltimi desiderabilis in hac vita: ergo sub ea ratione habere potest rationem aliquam beatitudinis licet imperfectam. Et ita loquitur D. Thom. 1. 2. quæstion. tertia, articulo quinto, & quæstione quinta, articulo tertio. & passim in hac materia, & Augustin. 11. de Ciuitat. capite duodecimo, & sæpe alias, & Philosophi in statu naturæ ita senserunt, vt patet ex Aristotel. 1. & 10. Ethic. non est autem minus sufficiens status gratiæ in suo ordine. Denique modus etiam loquendi sacre Scripturæ fauet, nam iustus prædicat beatos etiam in hac vita; & Paul. 1. ad Timoth. 4. dicit quod pietas promissionem habet vitæ, quæ nunc est, pariter & futuræ.

Hinc vero dixerunt aliqui hanc beatitudinem non consistere in actu aliquo, imo nec, per se loquendo, in habitu, aut in perfusione aliqua intrinseca, sed in iure, quod interdum habet homo in hac vita ad obtinendum beatitudinem vitæ futuræ, siue hoc ius fundetur in gratia, vt nunc fundatur, siue in acceptione extrinseca Dei, vt contingere possit. Et ratio reddi potest, quia homo non beatur in hac vita tanquam possidens beatitudinem; ergo tanquam tendens in illam, quæ beatificatur solum quasi per relationem quandam, seu approximationem ad beatitudinem; sed in hac vita non appropinquat ad illam, nisi per actus obtinendi illam, ergo per hos maxime in hac vita beatificatur. Hæc vero sententia recedit à communi modo loquendi omnium sapientum in hac materia: primum enim quis constituit beatitudinem in sola denominatione extrinseca, quæ prouenit ab extrinseca promissione, vel acceptione Dei, illa enim vt sic non supponit in homine intrinsecam perfectionem; beatitudo autem formalis, de qua disputamus, esse debet formalis hominis perfectio, qua aliquo modo attingat, & consequatur suum finem: alioqui eadem facilitate posset aliquis dicere prædestinatum esse beatum hoc solo, quod prædestinatus est, etiamsi nullam perfectionem gratiæ habeat. Itaque omnium communi consensu beatitudo est aliquid in potestate nostra existens; extrinseca autem promissio, vel acceptio non est in potestate nostra. Denique beatitudo habet rationem vltimi finis, acceptio autem extrinseca non est vltimus finis noster. Quod si loquamur de intrinseca perfectione gratiæ habitualis, quæ est semen gloriæ, poterit illa vocari beatitudo in semine, seu in radice: quomodo autem intelligunt illud Pauli Rom. 6. Gratia vitæ Dei eterna: & eodem modo D. Thom. in quarto distinctione quadragesima nona, quæstione prima, articulo secundo, quæstione secunda ad quinta. dicit, iustum, qui non operatur, esse beatum in habitu, non in actu: tamen simpliciter illa non potest vocari beatitudo, prout Philosophi, aut Theologi de beatitudine loquuntur, quia non est actus vltimus, atque adeo nec consequutio vltimi finis, nec constituit hominem in statu, in quo aliquo modo fruatur: & ideo nec infans baptizatus, nec homo dormiens potest, tunc dici beatus, etiam eo modo, quo in hac vita beatificari potest, & qui aliter loquuntur, totam disputationem

tionem reuocant ad modum loquendi, & præter omnium consuetudinem loquuntur.

III.

Dicendum ergo est beatitudinem huius vitæ consistere in actibus intellectus, & voluntatis, quibus æterna felicitas vitæ futuræ maxime participatur. Ita docet D. Thom. 1. 2. *question. 3. articulo 5. & 6. & in 4. distinction. 4. question. 1. articulo 1. questuncula 4. & 2. 2. question. 120. articulo 4. vbi propter hanc causam constituit beatitudinem huius vitæ, quam inchoatam vocat, in contemplatione, quæ in hac vita potest haberi de Deo: quod etiam docet *question. 182. articulo 1. & question. 186. articulo 3. ad 4. & 1. 2. question. 69. articulo 2. Et idem sentit D. Augustin. libr. de Quantitate anime. cap. 37. & fere toto libr. 19. question. 6. de Civitate. & Gregor. 6. moral. capit. 17. & 18. & Bernard. super Cantica à Sermone 67. vsque ad 72. Et ratio clara est, primo, quia felicitas vitæ futuræ est perfectissima; ergo, cum in hac vita non possit obtineri, illa, quæ fuerit in hac vita maxima participatio illius beatitudinis, erit & maxima felicitas huius vitæ. Deinde commune est vtri-que statui, vt felicitas eius consistat in Deo, & sine supernaturali, agimus enim de felicitate supernaturali: ergo formaliter consistit in actibus supernaturalibus, quibus attingitur ille finis perfectius in vitroque statu: ergo in actibus cognitionis, & amoris, sed hi actus in hac vita eo sunt perfectiores, quo propensiores, & similiores sunt actibus vitæ futuræ: ergo in his consistit beatitudo huius vitæ: nec in hac conclusione potest esse controuersia.**

Primum dubium circa datam resolutionem.

IV.
Quorundam placitum in hoc dubio.

Vt vero amplius explicetur, nonnulla dubia explicanda sunt: primo enim inquiri potest, quis sit actus intellectus, & cuius intellectualis virtutis ille, qui principaliter requiritur ad beatitudinem huius vitæ. Aliqui censent non esse actum fidei, sed actum doni sapientie, quod est speciale donum Spiritus sancti proprium iustorum: hic enim actus videtur excellentior actu fidei, quia non est obseurus, sed clarus, quandoquidem in Christo, & beatis esse potest. Item actus, qui beatificat, esse debet proprius iustorum; huiusmodi autem est hic actus sapientie, non vero actus fidei. Denique contemplatio beatifica debet esse iucundissima; huiusmodi autem est hæc, & ideo dicitur Sapient. 1. *sapientia scientia*; de qua intelligi possunt laudes omnes, quæ in scriptura de sapientia dicuntur.

V.
Verior sententia.

Nihilominus dicendum est, huiusmodi actum esse actum fidei, non quemlibet, sed illum, quo anima Deum ipsum secundum diuinitatem eius contemplatur, & quoad fieri potest in hac vita simpliciter quodam intuitu intuetur, seu consideratur. Ita colligitur ex D. Thom. *locis citatis*, & ex Augustin. 1. de Trinitate. capit. 8. vbi inquit beatitudinem perfectam consistere in contemplatione perfecta, quæ est per visionem, quam in hac vita participamus, iuxta id, quod Paul. ait 1. ad Corinth. 13. *Videmus nunc per speculum in enigmate*: vbi certum est Paulum loqui de fide. Et ratio est, quia fides simpliciter est perfectior dono sapientie, vt plane sentit D. Thom. 1. 2. *question. 68. articulo 2. nam dona dantur vt aliquo modo adiueget fidem*, eamque perficiant, loquimur enim de donis intellectus speculatiui, quæ non attingunt tam immediate Deum in se,

sicut fides: vnde si aliquam habent claritatem, & euidenciam, non est de ipsis veritatibus fidei, nec de Deo ipso in se, sed de credibilitate veritatum fidei, quam Spiritus sanctus speciali modo confert in dono sapientie per altissimas causas, & per quamdam connaturalitatem ad affectum charitatis, vt latius tractatur dicto loco, aut in materia de Gratia, vel Charitate; perfectius autem est veritates diuinas, & Deum ipsum immediate cognoscere, & certitudinem in his habere, quamvis obscuram, quam de sola credibilitate habere claritatem: & non potest esse dubium quin hoc etiam magis spectet ad rationem beatitudinis, quæ debet consistere immediate in Deo ipso: donum ergo sapientie, & idem dici potest de dono intellectus, requiri potest vt contemplatio fidei sit in eo statu perfecta, quem beatitudo requirit, etiam in hac vita, non tamen est id, quod est præcipuum, & essentialiale.

Vide auctorem libr. 2. de gratia. cap. 18.

Secundum dubium.

Secundo inquiri potest, quis actus sit principalior, magisque de essentia huius beatitudinis cognitio, vel amor, non enim desunt moderni qui dicant vel omnino, vel saltem principalius consistere in intellectuali consideratione, dummodo vel per charitatem applicetur, vel charitatem pariat: & quidem D. Thom. 1. 2. *question. 3. articulo 5. etiam de beatitudine imperfecta huius vitæ dicit principalius consistere in contemplatione, secundario vero in actu pratico: & idem dicit in 4. & in locis citatis 2. 2. dicit essentiam vitæ contemplatiuæ esse in actu intellectus: requirere vero amorem vt antecedentem, vel consequentem, & ad idem potest referri Augustin. 1. de Trinitate capite octauo. Et fundari hoc potest, quia beatitudo huius vitæ consistit in participatione futuræ: ergo maxime consistit in maiori participatione illius actus, qui principalior est in illa beatitudine: sed ille est actus intellectus: ergo in illo consistit principaliter. Minor probatur, quia in patria principalior pars beatitudinis est visio, & illi similior est cognitio, seu fides: & ideo D. Thom. 1. 2. *question. quarto, articulo tertio. & omnes actus fidei respondere visionem. Secundo est ratio vulgaris, quia beatitudo est possessio, & apprehensio finis: ergo beatitudo huius vitæ esse debet inchoata apprehensio: sed intellectus est potentia apprehensiuæ: ergo etiam in hac vita per illum maxime apprehendemus finem vltimum. Tertio, quia licet fides in esse moris, siue in ordine ad meritum, sit minus perfecta, quam charitas, quomodo intelligitur Paul. 1. ad Corinth. 13. tamen simpliciter in esse entis est perfectior, sicut D. Thom. 1. 2. *question. 66. articulo tertio. loquitur de virtutibus intellectualibus ad morales comparatis, ita enim comparatur fides ad charitatem, est enim illa virtus intellectualis, hæc appetitiua: est ergo illa sub genere absolute perfectiori, & à potentia nobiliori, & sub ratione altiori formalis obiecti: ergo in genere entis est simpliciter perfectior: ergo in illius actu principaliter consistit beatitudo huius vitæ: nam beatitudo non respicit rationem meriti, quin potius habet rationem termini, & vltimæ perfectionis.***

Secunda sententia extreme contraria esse potest, hanc beatitudinem essentialiter consistere in solo amore, fidem vero requiri solum propter amorem, vt necessariam conditionem ex parte obiecti.

VII.
2. Sententia.

obiecti. Ita sentit Cano *lib. 9. de locis. cap. 7.* vbi precipue videtur loqui de beatitudine naturali: tamen quæ adducit generalia sunt. Et fundamentum esse potest, quia amor est vltimus finis harum actuum huius vitæ, est enim vinculum perfectionis, & omnium præceptorum finis, & consiliorum, omnia enim ordinantur ad perfectionem charitatis: & h'c etiam verum est quod supra ex Anselmo afferebamus: affirmatur autem clarius ab Hugone de Sancto Victor. in capite 7. de celesti Hierarch. *rectum ordinem esse intelligere vias*, tota enim contemplatio vci frigidata est, & inutilis, vel ad amorem perficiendum ordinanda: est: ergo solus amor est tota essentia vltimi finis formalis huius vitæ. Et confirmatur, nam solus ille discernit inter filios Dei, & filios perfectionis, solus ille est forma virtutum omnium; solus denique est substantia Christianæ iustitiæ: ergo solus etiam discernit inter hominem miserum, & beatum in hac vita.

VII. Inter has sententias media via tenenda est, non est enim negandum quin supernaturalis cognitio perfecta, qualis in hac vita haberi potest, sit propter se necessaria, atque a deo deessentia beatitudinis huius vitæ, quia hæc beatitudo consistit in diuina contemplatione, vt omnes Patres supra citati docent: contemplatio autem essentialiter includit cognitionem. Item, quia licet cognitio fidei ad amorem deseruiat, tamen etiam per se est magna perfectio humanæ naturæ, quam speciali modo coniungit suo fini vltimo, quo non vnit amor: & ex parte etiam ipsius Dei pertinet ad speciale gratiam, & honorem eius, vt per fidem cognoscatur, & manifestetur: ergo est in hoc actu propria, & intrinseca ratio, propter quam per se, & essentialiter necessarius est ad hanc beatitudinem. Item hoc saltem probant fundamenta primæ sententiæ, præsertim duo priora: alia vero, quæ prosecunda afferebamus, non obstant, quia, vt supra dixi, actus, in quibus beatitudo consistit: licet in suo genere vnusquisque sit vltimus, & optimus, tamen se possunt mutuo iuuare, & inuicem referri, & ita fides recte ordinatur ad amorem: tamen etiam amor non male referri potest ad fidem: potest enim aliquis recte intendere perfectionem amoris, vt melius de rebus diuinis sentiat, & constantius credat. Reliqua vero argumenta potius conuincunt contrarium, illi enim effectus tribuuntur amori, quia est veluti vltima forma, quæ supponit fidem, quæ sine amore ad illos effectus non sufficit, sicut nec ad beatificandum: nihilominus tamen ad omnes illos intrinsece concurrat etiam fides, vt constat ex materia de gratia.

IX. Secundo vero addendum est principalis consistere hanc beatitudinem in amore. Ita colligitur ex Patribus citatis, præsertim ex Gregorio, & Bernardo, & multum etiam fauet Paulus in illo loco *1. ad Corinth. 13.* fauent etiam aliarum locutiones Scripturæ sacræ, quas adducit Caetan. in quibus beatitudo tribuitur obseruationi mandatorum, *Beati immaculati in via, qui ambulanti in lege Domini, Psalm. 118 & Eccles. vltim. Finem loquenti pariter audiamus, Deum time, & mandata eius observa. hoc est enim omnis homo: hæc enim obseruatio mandatorum in solo profecto actu dilectionis virtute continetur. Vnde sumitur confirmatio, quia illa est præcipua forma, vel pars beatitudinis, quæ maxime reificat hominem in ordine ad suum finem vltimum, magisque eum illi coniungit: sed hoc maxime facit in*

via dilectio: ergo. Denique, vt simul ad vltimam obiectionem primæ sententiæ in *num. 6.* respondeamus, charitas est simpliciter perfectior fide, non solum in esse moris, aut meriti, sed simpliciter in suo esse entis: quæ sententiæ quia pertinet ad 2. 2. non est hoc loco fusc tractanda, tamen sine dubio est magis consentanea Paulo, qui absolute loquitur: solus autem excessus secundum quid non esset sufficiens, vt charitas absolute diceretur amor: & ita exponunt ibi omnes antiqui interpretes, & hinc Sancti sæpissime asserunt, inter dona Dei, quæ in hac vita nobis dantur maximum esse charitatis: & Scholastici antiqui fere ita sentiunt. Sed præsertim est hæc sententiæ expresse Diu. Thomæ *quest. 23. artic. 6. & 1. p. quest. 82. artic. 2. & 1. 2. quest. 60. artic. 2.* vbi dicit, *Vna virtus est maior alia secundum rationem speciei, sicut charitas fide, & spe: & artic. 3.* subdit illam virtutem esse simpliciter perfectiorem alia in suo esse, & entitate, quæ excedit secundum rationem speciei, quamuis secundum quid in ordine ad amorem sit minus perfecta: & statim *artic. 6.* ex professo probat charitatem ita superare fidem, & spem.

Ratione ita potest declarari, quia, vel censetur fides superare charitatem in esse entis, solum quia continetur sub genere actus, vel virtutis intellectualis, quod est perfectius, quia nobilissima species eius excedit omnem virtutem voluntatis, & hoc fundamentum [quod Dialecticum est] nullius est momenti, quia non est necesse omnes species contentas sub quocumque genere altiori superare omnes contentas sub inferiori genere, vt constat manifestis exemplis: quis enim dicat actum fidei humanæ esse perfectiorem actu charitatis, hoc solo, quod est actus intellectus: imo etiam sequitur actum visionis, vel phantasie esse perfectiorem omni actu voluntatis, quia continetur sub aliquo altiori genere, actus enim cognoscendi, & appetendi tanquam duo genera distingui possunt, & inter illa primum est sine dubio perfectius. Item in ipso intellectu scientia, & fides distingui possunt tanquam duo genera, inter quæ scientia est perfectior: & tamen fides supernaturalis excellentior est etiam in genere entis, quam naturalis scientia: quia fides innititur in ratione formali simpliciter perfectiori, vel altiori, scilicet in prima veritate. Inter substantias etiam afferri potest exemplum, nam substantia incorruptibilis abstrahi potest vt quoddam genus sub se complectens nobilissimas species substantiæ, & tamen inde non sequitur quamcumque speciem contentam sub illo genere esse simpliciter nobiliorem anni substantia corruptibili.

Denique ratione declaratur dupliciter primo quia hæc abstractio beatitudinem in amore, vel specierum solum fundatur in aliqua conuenientia, & similitudine, quæ inter res ipsas reperitur: fieri autem potest, vt res nobilissima & ignobilis inter se habeant aliquam similitudinem, & conuenientiam, ratione cuius conueniant in aliquo genere, sub quo non comprehenditur res aliqua alterius generis, quæ in specie, & perfectione sua habeat medium locum inter illas, quia licet sit minus perfecta quam vna, & perfectior quam alia, fieri potest, vt cum neutra habeat illam similitudinem, vel conuenientiam, quam ipsæ habent inter se. Secundo quia genus comparatur ad differentiam, sicut potentia ad actum: fieri autem potest, vt eadem potentia, quæ est capax nobilissimi actus, sit

F x etiam

Consule autorem in tr. de charitate disp. 3. q. 1.

X.

XI.

etiam capax ignobilioris, si in modo actuandi conveniant: quomodo etiam materia est capax animæ rationalis & inferiorum formarum. Unde fit vt quamvis in entitate sua hæc materia fortasse sit minus perfecta, quam materia cæli, nihilominus sit capax alcius formæ nobilioris, quam sit forma cæli, quamvis etiam sit capax aliarum minus nobilium. Ex hoc ergo capite nullum potest sumi argumentum efficacax, vt fides in genere entis anteponatur charitati. Neque etiam sumi potest ex nobilitate potentie quatenus est principium actuum sit actus: nam vt omittam potentias nostras in his actibus supernaturalibus concurrere vt instrumenta, ex quibus per se non potest sumi efficacax argumentum: tamen etiam respectu eorum actuum, quorum sunt propriæ causæ, procedit ratio, quia in causis æquivalentibus, & vniuersalibus non est necessesse, vt omnes effectus causæ nobilioris superent omnes effectus causæ minus perfectæ, quia vniuersalis causa multa complectitur, & non semper operatur secundum vltimum potentie suæ: intellectus autem, & voluntas sunt causæ æquivalentes suorum actuum, & vniuersalia principia: & ideo non oportet vt quocumque intellectus operatur, aliquid perfectius faciat, quam sit omne illud quod potest efficere voluntas: hoc igitur argumentum nullum etiam est.

XIII.

Excluditur à beatitudine supernaturali via omnis actus intellectus, præter fidem.

Excluditur etiam delectatio ab essentia talis beatitudinis.

Tandem nec ex obiectis formalibus potest id colligi, scilicet quia ratio veri est altior, quam ratio boni, nam istæ duæ rationes ita simpliciter, & generatim sumptæ, comparantur ad intellectum, & voluntatem tanquam rationes adæquatæ specificantes ipsas potentias, & ideo ex nobilitate illarum rationum præcise consideratarum, recte potest colligi excessus vnius potentie ad aliam: tamen ad habitus, seu actus, aut habitus intellectus, & voluntatis non comparantur, vt rationes adæquatæ, & specificantes, sed vt rationes genericæ, sub quibus comprehenduntur, verbi gratia, ratio veritatis euidens, aut ratio veritatis obscuræ, & ratio boni in creati, vel creati, & cetera. Ex quibus sumi possunt variæ species actuum, vel habituum, quæ inter se differant in perfectione, atque hoc modo fieri potest, vt aliqua ratio boni sit perfectior, quam aliqua ratio veri. Unde ex hoc eodem principio recte colligit D. Thomas suam sententiam, quia licet ratio veri, & boni diuini, pro vt in se ipso est, ita se habeant, vt ratio veri excedat aliquo modo: tamen ratio veri non vt in se, sed quatenus ab illo ad nos dimanat, aliquid verum per testificationem, & reuelationem obscuram, illa, inquam, ratio veri inferior est, quam ratio boni simpliciter: & ideo charitas, quæ respicit Deum sub illa ratione boni, est simpliciter perfectior, quam fides, quæ sub ratione talis veri in illum tendit.

Tertium dubium.

Tertio dubitari potest, an præter hos duos actus cognitionis, & amoris, sit alius de intrinseca ratione, & essentia huius beatitudinis, & de intellectu quidem nulla est difficultas, quia sicut in eo nulla est alia virtus Theologica præter fidem, ita nullus est alius actus quo attingamus Deum in se, & ideo nullus alius potest esse de essentia beatitudinis, etiam imperfectæ. Rursus in voluntate certum est reperiri in via actum delectationis, seu fruitionis, quæ oritur ex charitate, & diuina contemplatione: nam primus fructus charitatis est gaudium 2.2. questio. 23. propter quod dixit Gregor. hom. 14. in

Ezechiel. *Contemplativa vita amabilis valde dulcedo est*, quod recte explicat & confirmat Diu. Thomas 2.2. questio. 180. articulo. 7. tamen hic actus non est confensus de essentia huius beatitudinis, sed tanquam proprietates consequens ipsam propter rationes adductas in præcedente sectione, quæ eadem proportionem applicari possunt. Difficultas vero solum superesse potest de actu spei, quia Theologicus est, & attingit Deum in se, & inter tria omnino necessaria ad essentialem perfectionem, & iustitiam huius vite numeratur à Paulo 1. Corinth. 13. & à Trident. sess. 6 cap. 7. Can. 3. vt ibi notat Vega libro 7. cap. 3. qui ex Patribus confirmat hunc actum esse de essentia iustitiæ, erit ergo de essentia beatitudinis huius vite, nam hæc maxime videtur consistere in actuali iustitia ergo Deum. Accedit quod Augustin. epistola 52. & 11. de Ciuitate c. 12. & lib. 19. capite 4. beatitudinem huius vite constituit in spe, & D. Thomas 1.2. questio. 5. articulo. 3. ad primum sub disunctione dicit nos vocari beatos in hac vita, vel propter spem, vel propter fruitionis participationem. In contrarium autem esse videtur, quia hic actus consistit in motu, & tendentia, & directe repugnat consecutioni. Item beatitudo imperfecta debet habere proportionem cum perfecta: sed beatitudo perfecta est tantum in duobus actibus. ergo.

Mihi videtur hominem in hac vita dupliciter posse considerari, primo, vt existentem in quodam statu, in quo potest aliquo modo consequi, & tenere suum finem, quem statum possit habere homo etiam illi non esse promissa beatitudo alia perfecta, & hoc modo hominis beatitudo nullum actum essentialem requirit præter, cognitionem, & amorem: & hoc probant rationes posteriori loco factæ. Secundo potest homo considerari, vt viator tendens ad perfectam beatitudinem sibi promissam consequendam: & hoc modo spes dici potest essentialis huic homini viatori, vt possit aliquo modo esse beatus, quia per spem aliquo modo consequitur, si non in re saltem in spe, & quia sine spe nullum progressum facere possit ad illum terminum. Denique perfectio viatoris, vt sic, in motu consistit, & ita loquitur August.

Quartum dubium.

Vltimo dubitari potest de aliis virtutibus moralibus maxime propter verba Christi Matt. quia videtur in eis ponere beatitudinem: dicendum vero est hæc omnia non esse de essentia beatitudinis, sed tantum impedimenta charitatis, & disponere hominem ad perfectionem eius, & hac ratione illis tribui aliquo modo beatitudinem, vt omnes exponunt. De qua re legi potest D. Thomas 2.2. questio. 180.

DISPUTATIO VIII.

De perfectionibus intellectus Beati extra visionem beatam.

Res diximus esse actus præcipuos beatitudinis, visionem, amorem, & gaudium: ad complementum ergo huius materię necessarium est singula nosse. Ac primum de actu visionis,